საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს

№ 45 ოქტომბერი 27 1896 წ. № 45

შინაარსი: ქვა-გუნდა და მისი ფესვების დაგლეჯა სვე. მ. გაზენილ-ძისა.—კვირიდან კვირამდე მაზაკველისა.—სხვა-დასხვა ამბავი.—რუსეთის შინაგანი ქრონიკა ფ. მაზარაძისა.—„კვალი“ კორესპონდენციები.—ეცხოველის ქრონიკა მ—ისა.—ვეფხვიშვილის პოეზია, (ტრიტიკული ლექი) ი. ნაკაშ-ძისა.—*** ლექსი. განვგზელისა.—ეცხოვლიდან: ხოფელი და ხასოფლი ხეოლა ბერძნიანში (შემდეგი) ხაზლვარგარეოელისა.—ისპალური ზღაპარი (ფრანგულიდან) და განცხადებანი.

ქვა-გუნდა (მარგანეული) და მისი ფესვების დაკვლა.

ეტიტფონი. ქვაგუნდას ეწვია ჩვეულებრივი კრიზისი. ამ უბედურ დღეზე შობილ წარმოების სათავეშივე ხეოვნებიად ჩაუდგენ ჩარჩები. ბერძნებმა ატტუტეს ზაეი-ქვის მიეწეველობა. ერთი ხელი ჩაკიდეს მაგრათ ბანკს, მეორე მარგანეცს და სხვისი ქონების რისკით გამართეს ევროპაში შემაძრწუნებელი კონკურენცია. თუ რომელიმე დაემხო, ეზარალება მხოლოთ მემადნეებს: თითონ რაც არ ჰქონია, რას დაკარგავდა. როგორც ყოველთვის, ეს ახალი კრიზისიც მარტო მადნების ბატონებისათვის და მუშებისათვის არის საკრძნობელი, რადგანაც არც ბანკი და არც ევროპა აქ არაფერს ჰკარგავს. ამ მემადნეებს დაუძახებენ „ჭიათურაში—არიან ქვა... მოგვეზიდეთ საწყობებზე და ფული გუდით ხელე წაიღეთო. მოასცდება ქვა, მაგრამ რიცა ფულის მიღებას ვადა მოვა—ფული ადარ არის. ბერძენი გარბის ფოთში, იქ მიდგენენ ორმოც სამოცობით მემადნეები. ბერძენი მიაკრის ბათუმში, მოეკლენენ, რასაკვირველია, უფრო ცოტა რიცხვით მსხდეენენ ეკალნი და, თუ საზღვარ-გარეთაც წაიღდ ბერძენი, მაშინ... ამ დღეებში ფოთში და ბათომში საწყალი მეადგილ-მამულე მწარმოებლები შეტრიალ ცას და მიწას,—მაგრამ ნუგეში არსაიდან ჩანს. მთელი ფოთი და ბათომი მათზე იცინის: დიდი მოხერხებული არიან ბერძნები, რომ ამ-ეენ რისამე მეპატრონეებს პრუტუტეებიეთ ათრეენენ, ამბობენ ზოგიერთები და მართალიც არის. ჩვენი კაცისთვის განა რიდისმე გათენდება?

როგორც ყოველ წარმოებას ამ ქვამთ, ისე ზაეიქვის წარმოებასაც აუცილებლათ ესაჭიროება კაპიტალი. ჩვენი ქვაგუნდის დაეეარდელ მწარმოებლებში კაპიტალისტები არიან, ფულიანები კი ერთიც არა! როგორ მოხდა ეს? მამული მადნისა ვეაქვს, საწარმოებელი სახსარი—ფული კი არა. აი, ეს ფულები ირბიმდის „ეაკეკ“ ქვაგუნდის დამუშავებისათვის. მაშ, ვინ აწარმოებს დღეს საქმეს? ის, ეისაც რაღაც მანქანებით მიუგნია ბანკებში; ხოლო უმეტესი მათგანი უმამულოა, თავისი საკუთარი ფული მაინც აქვთ?—გროში. მაშ, ბანკი რას აძლევეს, რომ არ იზარალოს? 4 კაპ. ჭიათურის საწყობზე ფუთში, 18 კაპ. ფოთში; ქვა კი ჭიათურაში 8—9 კაპეიკამდი ადიოდა წელს. მაშ, დანარჩენ სიდან

ისტუმრებენ? არსაიდან! მემამულეების ქვა-გუნდას აფუნდებენ და მათ ანგარიშზე ისერიან ევროპის ბაზარზე. წაადგებენ—რას დაკარგავენ? მხოლოთ საწყალთა მემამულეებმა იკითხონ და მათმა ჯიბემ.

რკინის გზის გახსნას შემდეგ ჭიათურაში ბევრი ნამდვილი, თუ ცბიური, ფულ-შემატკივარი გაუჩნდა მარგანეცის წარმოების საქმეს. დაარსეს მაშინვე „სინდიკატი", რომელსაც ზედ მეტ სახელათ „სოიუზი" დარქვეს და თავმჯდომარეთ გაუჩნდა გ. ზ—ჩი. ზაეი სუდარა გადაადგა „ოკომბეტის" საქმეს და დაამბო. მისი დღეკანდელი სუნთქვა მხოლოთ შიშია წარსულის წინაშე... გამოხოხორაკდა პირველი ფორმის ამხანაგობა გედეონ ჩუბინიძის თავმჯდომელობით, რომელმაც დაბუფფინასთანაც განუტეცა სული, მაგრამ, როგორც ამბობენ, უმჯობესსათვის.—მეორე სახის ამხანაგობაც მოინთლა. აქაც ფული შეიქნა საქმონ, როგორც ყველა ამხანაგობების აზრიც ფული შოვნა იყო. საქმე ეკანასკენელ სულის ამოხდენამდე მიეიდა... რა იყო მიზეზი ამ საზოგადოებათა უსარგებლობის და ადრე და მალე სულ-მობრძანობისა? ის, ბატონები, რომ, ეირ-ეკ ფულს ამოაყოფია თავი ჯიბიდან საწუწკარიკ-ო, ყოველი ფულება და ბატონობა იმან მოიათხოვა და მიიღო, კომისიაც მას, პროცენტიც მას, გაყიდეს ფულებაც და... რა ანა?..

მე ეთქეი, უფფულოთ—უკრედიტოთ ქვა-ეუნდის წარმოება ახლანდელ მწარმოებელთათვის შეუძლებელია-მეთქი. მხოლოდ-ღა, თუ ჩარჩეს უშოგიათ ის იმ სახით, როგორც საჭიროა, მემამულეებმაც იშო�t. ჩვენ წერილმან, თუ დიდ, მემამულეებს გვინდა კრედიტი მცირე პროცენტით სხვა-და-სხვა შავი-ქვის საწყაბებზე ჩამოტანილი საქონლის დაწინდებით. ეს იყო ჩემი ნატერა და უკანასკნელი იმედი, რომ მემამულე თვით გაძღოლოდა თავის საქმეს რაოდენათაც და რა რიგათაც ამას ის მოეხერხებოდა. ამითი მას ჩარჩენი ჩამოშორდებოდენ. ეკუთონა ნაღდი შეიქნებოდა. მწარმოებელ მემამულეს თავის მადანი შერჩებოდა. არ დაიიწყოთ, რომ ამ უკანასკნელ ხანებში შავა და შავ გამოჩნდენ იმისთანა მწარმოებლები, რომ ათი პროცენტიც კომისიათ მთელი მამულები გაყიდეს აკონებენ მემამულეებს და კაპიტალისტები მოჰყავთ. მაგრამ, ეგონაც, ეს ღამფრეეი მაღე გაქრებიან, თუ ის შესრულდა, რაც ბ-ნ ნიკოლაძის თავსონობით ფოთის ქალაქის გამგეობამ განიზრახა.

ბ-ნ ნიკოლაძემ მიიღო ნება-რთვა ფინანსთა მინისტრისაგან სხვა-დასხვა საქონლის საწყობები გამართოს ფოთში და ოგრეთე მარგანეცისაც ჭიათურაში. საქონლის შეპატრონეს მიეცემა გამგეობისაგან საქონლი და დაფასების და ეკეალთ მოწმობა. ამ მოწმობას აქვს ძალა „საწინდარი ფურცლის", რაგორც საადგილ-მამულო ბანკში უძრავ მამულს. ამასთანავე ბ-ნ ნიკოლაძეს თბილისის საკომერციო ბანკი დაეთანხმა 6% ამ მოწმობებში ფულს მისცემს და იმედია, საქმე კიდეც შეეი წარმოებაში ახალ წლიდან.

როგორც ჩანს, ჩვენი გოდება მიწეეთა ამ მამულისშეკილის ყურამდეი და ჩვენდა შეუტყობინებლათ, შეუსრულებია თავის ეალი წინაშე ქვეყნისა. თუ ეს ვა მართლდა, ჩვენეე საკუთარი ნარაკენი შეგვძლია ქვა-გუნდის წარმოების გაუმჯობესებაზა. საქმე ის არის, რომ ამ ახალ ხანაში ჩვენ მხოლოთ %ალაქიეეთ ბანკს; საქონლის განკარგულება, მისი გაყიდეა, გადაცემა სხვაზე, თუ რაოდენსამე ხანს გაჩერება, ჩვენი ნებაა, მხოლოთ ბანკი თავისას აიღებს სარგებლით. სულ ყველაზე უფრო სასიხარულო ჩვენთვის ის არის, რომ ამ საშუალებით ჩვენ ჩვენი მამულები შეგვიჩერება და, ეინ იცის, იქნება, ეფროპიელებმა პირდაპირ ჩვენ მოგვმართონ ჭიათურაში, ქვა მოგვიყიდეთო. მხოლოთ ამ საშუალებას შეუძლია ჩვენ შეგვაკავშ�ისე, რომ ერთი ეანტოროა დაინშროს ჭიათურაში, რომ მას მიეწოდოს ერთ და იმავე, ან აწეეულ, ან დაწეეულ ფასებში ქვა-გუნდა გაყიდულ იქნეს ადგილობრივე, თუ საზღვარ-გარეთ. ეს იქნება სამეფო ქკეეა ინ ოკენბისა, რომლის განსაზორკეელებლათაც არა ერთხელ და ორჯელ ცდილობდენ ხოლმე ყველანი.

სეკ. მ. გაზეთიდან

კვირიდან კვირამდე.

ეარსულ კვირაში გამოიყიდა ახალი ბაეი ქართული ორკანო, რომელსაც ეწოდება „ცნობის ფურცელი". მას თანაკარძნობით მიეეგება ჩვენი მკითხველი საზოგადოება. ახალ დაბადებულის ფურცელის ღირსება ის არის, რომ მისმა გამომცემელ-რედაქტორმა, ბ-ნ გუნიამ, პირველ ინერამდე ის ძალიან გაეაიფა; ორი თვის გამოცემა ერთ მანეთათ გახადა, ხოლო ცალკე ნომერი სამ კაპეიკათ. ჩვენი მკითხველი საზოგადოება ისე დაესია ამ გამოცემას, როგორც ზოგხელში ქუჩაზე მაყურებელთი ჩვეეთან, როცა მათ დუქნებიდან დამპალ ხილს გადაურიან საპეელათ. ერთმა ქუთათურმა ინტელიგენტმა წამოიძახა, როცა პირველთი ხელში აიღო, „ცნობის ფურცელი: ' მე ეს გაზეთი მეგონა, თუ-მა „სპრავნიჩნი ლისტოკი" ყოფილაო. მაგრამ თავის ფარეს მაინც ჰკლიბიაო. სხვა არა იყოსრა, სათაური აქეს ლამაზი ბ ეამ კაპეიკათ ესეც ღირსო. ამ ახალწლამდის მოსახა-

ლისებლათ ამასაც არა უშავსრაო. ჩვენ არა ვართ ქუთათური ინტელიგენტის აზრისა. „ᲪᲠᲝᲑᲘᲡ ᲤᲣᲠᲪᲔᲚᲘ“, როგორც ახალშობიღ�, თუკი თავი ლამაზი აქვს, მერმის ტანიც შესაფერი გაეზდება. ამს თავდები მისი გულ-უბეი და შეძლებული ნათლიები არიან. ერთი ამ ნათლიებთაგანი თურმე დამადებისათანვე საკმაო სანძანო წყალობას უპირებს, ოღონდ ხელში ჩემი „სიმართლის“ დროშა დაიჭირეო. მაგრამ როცა სიმართლე კერძო საკუთრებათ ხდება, იმ სიმართლის მადლი ეშმაკებს შეეწევა.

* * *

რათაც იქნა თფილისის საობერო თეატრსაც ეღირსა დამთავრება. წარსულ კვირაში საცდელათ დაუწყეს მას ელექტრონით განათება. მართლაც სასიამოვნო რამ საყურებელი იყო. თფილისს ახალი თეატრი ღირსშესანიშნაი არხეტეტონული ძეგლია საქართველოში, მეცხრამეტე საუკუნეს გასულს აგებული. დიდებული სანახაობა აქვს, როგორც სიერცით, ეგრეთვე ერთ-ორსი აგებულობით და გარეგანი შემკულობით. მთელს თეატრს გარეგანი შეხედულობით ერცელი საშუალ საუკუნის ბერთა სატრაპეზო შენობის სახე აქვს. მისი წინა ფასადი ოთხი კოშკით არის დაშენებული, რომელნიც შორიდან ბერმონოზანთა გუშაგებათ გამოიკვლრებიან მათ შორის შეენიერი სტოიის თაღია გადართმული გამოქანდაკებულ სეტტებზე, თითქოს ზენიდა ბერმონოზნებს ხელოვნების დამაკვირვებენებული შარავანდედი ხელთ უჭირავთო. მთელი შენობა ძველ არაბულ გეგმაზეა აგებული და გარეგანი სამკაული, ესე იგი ჩუქურთმა, ძველი ქართული გრეხილების დაგვარათ არის გამოყვანილი. მთელი ეს უზარმაზარი შენობა სუფთაქთ აღიმართება ჭაშნში და დიდებულს შთაბეჭდილებას იხდენს მაყურებელზე. ამბობენ, ღღეს კვირას გადაეცემა ეს თეატრი რუსის საობერო დასს წარმოდგენების გასამართავთ.

* * *

ეფიქრობთ, ეს ახალი თეატრი ამ წელს უკან ჩამოაყენებს ყველა თეატრების მოქმედებას. ამის მაგალითი უკვე კიდეც შეენიშნეთ ქართულ სათავადაზნაურო თეატრში ამ თვის 24-ს, სადაც პირველათ დადგეს ნანიძის მიერ გადმოთარგმნილი, ანუ უკეთ ეთქვათ, გადმოჩამბაული ოსტროვსკის ხუთმოქმედებიანი დრამა „ᲑᲠᲬᲧᲘᲐᲜᲘ ᲪᲔᲪᲮᲚᲘ“ (**Горящие огни**). ფული რომ გადეხადოს, ითმთანა მაყურებელი, ეკუნებ, ათი კაციც არ იყო. ერთმა მაყურებელმა კიდეც ითხუნჯა, როცა ხედავდა სცენაზე, რომ ოსტროვსკის დრამას შესაფერი მოთამაშეები არ ჰყავდა: ამ დრამისათვის „ᲑᲠᲬᲧᲘᲐᲜᲘ ᲪᲔᲪᲮᲚᲘ“ კი არ უნდა დაერქმიათ, „ᲛᲝᲬᲘᲤᲔᲚᲘ ᲜᲐᲬᲘᲠᲬᲧᲚᲔᲑᲘᲗ“. მართლაც ქართულ მოთამაშმა მსახიობთა დასში ორი ჩინებული ნაპირწყალი უთავბოლოთ დახეტიალობდა სცენაზე. ერთი იყო ახალი მეცელი მსახიობი, ქალბატონი კარგარეთელისა, მეორე მარჯანიშელი. ამას, როგორც ახალგაზდა ნიჭიერ მსახიობს ეკვე კარგათ იცნობს ჩვენი საზოგადოება. მხოლოთ ოსტროვსკის დრამაში ის ისე თამაშობდა, როგორც ერთ რუსულ სიმღერაშია: „ᲔᲜᲔᲯᲐ ᲢᲐᲜᲯᲘᲗ ᲞᲝᲚᲣᲠᲜᲘᲚᲘ“. შინაგან ღელვათა ბრძოლის წარმოსაჩენათ, რაღაც უშნოთ იღრიჯავდა სახეს ᲔᲡ ᲐᲛᲨᲘᲗ მდგომარეობდა მისი დრამატიზმი. ქალბატონი კარგარეთელისა მართლაც ნიჭიერ მსახიობათ ჩაითვლება. მაგრამ არ მეკერა, რომ ქართველ დრამატულ მსახიობთა დასში იმისი ბუნებითი სამსახიობო ნიჭი შესაფერათ ასაზრდოდეს. გარეგანი ლამაზი თეატრალობა, მოკერილი ხასიათი, გრძნობიერი გული და ჩინებული სახის მოძრაობა — ეს ყველა ძვირფასი მასალაა, რომ ქალბატონ კარგარეთელისგან სხვა სცენაზე ჩინებული ნიჭიერი მსახიობი გამოვიდეს. სამწუხაროთ, ქართული მსახიობთა დასი იმისთვის ისეთი საიქო სფერაა, რომ იქ შესული ნორჩი ახალგაზდა ნიჭიერი არსება უფრო ბრიყვდება და არ იზრდებ.

თვით ქართველ თეატრის სცენასაც შეეტყვეთ დროის შეს-ფერი ცელილება. როგორც ვიცით, დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ბანკის შენობა და ბანკის თეატრი გადაედგა ესრეც წოდებულ საკარეთველოს „ᲓᲘᲓᲘᲡᲢᲔᲜᲝᲑ ᲓᲔᲞᲠᲐᲜᲡᲢᲕᲘᲡ“ ხელში ტ, როგორც მას შეეუერებოდა, ისეთი ცელილება მოუხდენია სათავადაზნაურო თეატრის სცენაზე. რაღა თქმა უნდა, რომ სცენის დეკორაციები გაუშეენიერებია. განსაკუთრებით მეტათ ხელოვნურათ და გონიერი მოსაზრებით დაუხატავთ ზეშით სავეკორაციო ფარდეს სამი რუსული ასო: Т. Г. და Д., რომელნიც ალბათ ნიშნავენ: **Творчество Грузинскаго Дворянства.**

* * *

წარსული კვირის გაზეთებმა ერთი შესანიშნაი ამბავი მოაკრეფენ შესახებ კავკასიის ცარიელ ადგილების დასახლებისა. აკმაჩილ ჩვენ ვიცოდით, რომ ამ შაეზიდეს პირებისა და ჩრდილოეთ კავკასიაში უადგილო ადგილების დასახლებას მხოლოთ მთავრობა ცდილობდა; ახლა მთავრობის ინიციატივას შეეერთოდა კერძო ადგილების შეპატრონეებს შეეკიბენ. ექვსმა დიდმა მემამულეებმა ითხოვეს — ამბობს გაზეთი „პრიაზოვის კრაი“ — მთავრობის წინაშე, ნება მოგვეცეთო, ჩვენ ვიეკისროთ რუსეთიდან რუსების გადმოსახლება, რომ ისინი დაეასახლოთ ხოდმე ეკატერინის უდაბური მიწებში ისეთ ალაგებზე, რომელნიც

განრჩევან კარგი ჰაეთ, მდებარეობით წყლით და სხვა კეთილი გარემოებითო. არ გვანებენ ეს რუსის ადგილ მამულის მეპატრონენი, ჩრდილოეთ კავკასიაში დასახლებულნი, ჩვენს თავად-აზნაურობას, რომელიც უფუსაც არ იბერტყავს შესახებ კავკასის ახალ ადგილებზე უფრო ვანიერთან დასახლვა სათვის, თუმცა მათ შორის მრავალი წეერები მოიპოვებიან, რომელთაც ადგილ-მამული სულაც არ აბადიათ და რომ თვითონ იკისრონ ეს საქმე, თან გაიყოლიონ უადგილ-მამულო გლეხობა შაეი ზღვის პირის მდიდარ ადგილებში, თვითონაც ბედნიერნი გახდებიან და ქეყანასაც სარგებლობას მოუტანენ. ეს საქმე ერთი უპირველესი მოვალეობათაგანია ჩვენის თავად-აზნაურობისა და, იმედია, ჩვენი თავად-აზნაურობის წინამძღოლენი ჯეროვან ყურადღებასაც მიაქცევენ ამ საქმეს.

*
* *

სულ სხვა მხრით უყურეს ამ საქმეს ჩვენი ცნობილი მამ�ულნი თ. ზ. ერისთავი, რომელმაც ოძისის მამული შეწირა ქართველ-კახეთის თავად-აზნაურობას ამ პირობით, რომ იქ თავად-აზნაურობამ სამეურნეო სკოლა გამართოს, აღზარდოს თავის შვილები ტეხნიკებად და მეურნეებად, რომ უფრო მაგრათ ჩაეფიქრნ ხელი მოწათ მეულობელობასაო. ჩვენი ფიქრით თ. ზ. ერისთავი ძლიერ შემცდარა, თუ მართალია ამას ფიქრობს, რომ აგრონომებს, მეურნეებს და ტეხნიკებს შეუძლიათ მოწათ-მფლობელობა განამტკიცონ. რუსეთის იმპერიაში მრავალი ტეხნიკები და აგრონომები გამოზდილან, მაგრამ ეუტაა მათ შორის ისეთები, რომ ადგილ-მამულს პატრონობდეს. მომტებული ნაწილი მათგანნი ან მაკლურეგათ არიან რუსეთის ქალაქებში, ან ტეხნიკებთან ქარხნებში ან ამ ხელობით უფრო ირჩენენ თავს ისინი, ვიდრე ადგილ-მამულის მოვლით. ის კი არა აგრონომმაკლურებს მთელი კანტორები აქეთ დიდი რუსეთის ქალაქებში: კიევში, ხარკოვში, ოდესაში და როსტოვში, საცა ისინი შუამეკლობენ, რუსეთის მეპატრონეებს თავის ადგილ მამულები უცმო ქეყანის კამპანიებისთვის მიაყიდინონ და სრულებითაც არ ურჩევენ ადგილ-მამულების შერჩევას. ჩვენშიაც ბევრი გახლავან ახლა აგრონომები და ტეხნიკები, მაგრამ ისინი უფრო ჩინოვნიკობას, ადმინისტრატორობას ან ალებ მიცემობას ირჩევენ, ვიდრე ადგილ მამულის პატრონობას და იმის მოვლას. თვითონ თ. ზ. ერისთავს თუ მართლა სურდა ადგილ-მამული შეერჩევინა ქართველებს, ოძისის სკოლის გახსნისათვის მეცადინეობას, ის არ ერჩია, რომ თავ-ი ნ შეეწირი მამული, შაეიზღვის პირათ მდებარე, არ გაეყიდნა, არამედ უმამულო ქართველი აზნაურიშილებით და გლეხებით დაესახლებინა, თვითონაც ესარგებლა და იმათთვისაც ხელი შეეწყო. ეს რომ ენნა თ. ზ. ერისთავს, მაშინ უფრო გულწრფელათ წარმოთქმული გვეგონებოდა მისი შემდეგი სიტყვები:

„с этого дня дворянство должно поставить своимъ девизомъ твердо сидѣть на своей землѣ и всѣмъ протагонистамъ руки къ ней сказать—руки долой“. (Нов. Обозр. № 4403).

მზაკვარი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ეცნობა ნიუ-იორკიდან გეაუნიბებს, რომ 23 ოკტომბერ, მაკ-კინლი არჩეულ იქმნა ამერიკის შეერთებულ შტატების პრეზიდენტათ 242 ხმით; როგორც მეთხეველმა უწყიან, მაკ-კინლი რესპუბლიკანური პარტიის კანდიდატი იყო. უფრო დაწერილებით მის შესახებ შემდეგ იქნება.

*
* *

პეტერბურგში გადაცემილა სამაგალითო მცოდნე ქართული ენისა თ. ნიკოლოოზ ტარიელის ძე დადიანი, რომლის ბიოგრაფიას სურათთან ერთათ მოეთავსებთ შემდეგ ნომერში.

*
* *

როგორც შეეტყეეთ ქ. ბაქოში გაბრიელ დავითაძეს პარუნჯან ბეკოეს გადაუცია კ. ბარბარე ბარათაშვილისთვის ხუთი თუმანი „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ სასარგებლოთ.

*
* *

გაზ „Новости“ გეაუწყებს, რომ ბათუმი დაუმტკიცებიათ საკმარეო პორტათ.

*
* *

ყოველ წლივ „მასწავლებელ ქალთა საზოგადოებაა“ მართავს თავის წეერებისთვის კითხვებს (ლექციებს) სხვა-და-სხვა საკარზე. წრეულს ძალიან საინტერესო საგნებს კითხულობენ: ახალიგაზდა მასწავლებელი გეტმანი (განსვენებული მწერალი ქალის ბარბარე ჯორჯაძის შვილი-შვილი) ფილოსოფიის ისტორიას და ბ. რომანოვსკი საზოგადო ისტორიას. მსმენელთა რიცხვი 70 მეტია. ჩვენი თბილისი რომ მდი-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დარი იყოს ლეკტორებით, ამ „მასწავლებელ ქალთა საზოგადოებას“ შეეძლება პედაგოგიური კურსების გახსნა, რადგან მათი წესება ნებას აძლევს.

* * *

როგორც გაზ. „Новое Обозр.“ ამბობს, საკეთილო ბედი წვეია სახელ ‘წიფო ბანკის განყოფილების გახსნას ქუთაისში. აგერ რამდენიმე წელიწადია, რაც სხვა და-სხვა დაწესებულება შუამდგომლობდა ამაზე. ამ უკანასკნელ დროს სატანტო გაზეთები იუწყებოდენ, რომ სახელმწიფო ბანკს განყოფილების გახსნა ქუთაისში უკვე გადაწყვეტილი საქმეაო. საქმე იქამდის მისულა თურმე, რომ ქუთაისში ოფიციალური პაკეთები იგზავნებოდენ ამ ბანკის განყოფილების სახელზე და სხვ. მაგრამ, როგორც სარწმუნო წყაროდან გიუგია ხსენებული გაზეთს, განყოფილება ქუთაისში აღარ გაიხსენება, თუმცაღა მცოცრენი ძალენ საჭიროებენ მას.

* * *

იმავე გაზეთის ქუთაისიდან ატყობინებენენ, რომ ამ რამდენიმე წლის წინათ, თითქმის ყველა ქუთაისის დაწესებულებას უშუამდგომლია მართველობის წინაშე ქუთაისის საბაღისნო სკოლის გაკეთებაზე ლეონის კეთების შესასწავლად. ეს შუამდგომლობაც არ დაუმაყოფილებიათ, როგორც ჩანს სამოწამომქმედო სამინისტროს უწყებიდან, რომელიც წაკითხულ იქმნა ქუთაისის სამეურნეო საზოგადოების სხდომაზე სამინისტრო უარის თქმის მიზეზსაი საშუალების უქონლობას ასახელებს და ურჩევს ქალაქს, თითონ გამოძებნოს ამისთვის საჭირო სახსარი. სამეურნეო განყოფილების პრეზიდენტმა, ღენ.-ლეიტ. შალიკოვის წინადადებით, ამ სხდომაზე არჩეულ იქნა კომისია, რომელმაც უნდა გამ. ძებნოს საშუალება სკოლის გადასაკეთებლათ.

* * *

ამ ქამათ, როგორც ადგილობრივ გაზეთებში დაბეჭდილ ცნობებიდან ეტყობილობთ, საქონლის გადამდები ჭირი მძიერ‌ადებს მრავალ ქართლ-კახეთის სოფლებს.

* * *

თბილისის „ბასტერის სადგურს“, რომელიც დაარსებულია ცოცხალ ავთმყოფების მოსარჩენათ, წელს შეუტარებია ცხრა წელი. ამ ხნის განმავლობაში ამ სადგურში მოსარჩენად მოუყვანია 1,000 კაცი („Кавказъ“).

* * *

1897 წლიდან განზრახავ აქვთ სამეურნეო საზოგადოებებში, რომლებიც ეკუთვნიან სამოწამომქმედო სამინისტროს, მიიღონ რამდენიმე სახალო მასწავლებლები, რომელთაც ჰსურთ სამეურნეო მრეწველობა ს რომელიმე დარგის პრაკტიკულათ შესწავლა.

* * *

ქრონდის თავად ზუნაურთა სამეურნეო ამხანაგობა. ვასულ წელს გორის მაზრის თავად-აზნაურობამ შემოიფიცა ამხანაგობა ბოლოდ, რომელიც წარდგენილ იქნა დასამტკიცებლათ სამოწამოქმედო და სახელმწიფო ქონებათა მინისტრთან. 17 სექტემბერს ეს ამხანაგობა დაუმტკიცებიათ ამ ახალ დარსებულ ამხანაგობას მიზნათ აქვს: 1) შეეწეროა აღმოუჩენიოს ადგილობრივ სოფლის მეურნეთ საჭირო ნივთების და სამეურნეო ხელ-საწყოს მოპოვებაში და აგრეთვე წაწარმოებთა გასაღებაში; 2) სესხი აძლიოს საკონლის დაკრიალებით; 3) ხან-გამოშვებით მოახდინოს ხოლმე კრებები. სამეურნეო მრეწველობის საჭირბოთა გამოსარკვევათ და აგრეთვე მიღოს ზომები იმათ დასაკმაყოფილებლათ. ამხანაგობას ნება აქვს გახსნას და იქონიოს კანტორები, მაღაზიები და საწყობები არა მარტო რუსეთის სახელმწიფოში, არამედ საზღვარ-გარეთაც. ამხანაგობას წევრათ შეუძლიათ იყონ ორივე სქესის მიწის მეპატრონენი, ვინც კი შესულისამთანავე 10 მანეთს შეიტანს საწევრო ფულათ; მთელი საწევრო ფული 100 მანეთია. ამხანაგობის საქმეს განაგებს საზოგადო კრება, ზედამხედველი კომიტეტი და გამგეობა; ეს უკანასკნელი შუამავათ იქცევება ამბერ-კაკაცსის რაონის გზის გაბმის საფაფრზე. („Кавк. Сел. Хоз.“).

რუსეთის შინაგანი ქრონიკა.

ჯერ-ჯერობით ეს წელიწადი ჯერ კიდევ არ დასრულებულა და სრული ანგარიშის მიცემა მაზე ამ ქამათ უდროოთ ჩაითვლება, მაგრამ ჩვენ უკვე ფიქრობ შეგვიძლია ეთქვათ, რომ რუსეთის ცხოვრებაში ეს წელიწადი შესამჩნევ ცვლილ ადტოვებს. ჩვენ აქ სრულებით არ ველაპარაკობთ ის მოვლენათა და შემთხვევათა შესახებ, რომლებმაც თავის გარეკანი სიღიდით ისეთია დიდი ყურადღე-

ба мпидкіа ара мартм рчушеоти сахъвгаоеоибаба, арсаидре мтоедеи еіеркпаіасц. ѣгеоѣ гдеуоѣ аеуіаѣгбѣчтои ѣгеоѣ ѣ ѣгаѣгбѣ ѣгеоѣ ѣ ѣгаѣгбѣ ѣгеоѣ ѣ ѣгаѣгбѣ

ნას ნიკონ-წიგნოვარიოზში) მომხდარ კრებას. ჩვენ აქ არ შეეალთ ამ კრებს ს საკმათო საგნების განხილვაში. ეიტყვით მხოლოთ, რომ ამ კრებაზე სასტიკათ შეებრძოლენ ერთი მეორეს კაპიტალის წარმომადგენელნი, რომლებიც ორ ბანაკათ იყვენ დაყოფილი. ერთ ბანაკს წარმოადგენდენ სოფელის მეწველენი, მეუროენი, ე. ი. მიწის მფლობელნი, ანუ რუსეთის აგრარიები, მეორეს კი საზოგადოთ დიდი ადგილმცვლობის და მრეწველობის წარმომადგენელნი. თითოეულ ბანაკს საკუთარი განსაზღვრული პროგრამა ჰქონდა წარმოდგენილი, თავისი საკუთარი ინტერესების მიხედვით. აგრარები ჩვენში, როგორც ყოველკან, დაინტერესებული �არიან, რომ რაც შეიძლება იაფ ფასათ შეიძინონ სამეურნეო ხელსაწყო, სამეურნეო მაშინები, ამასთანავე, რასაკვირველია, კარგი თესლეანს. ორივე ამ მოთხოვნილებას აკმაყოფილებენ საზღვარგარეთელი მაშინები, მაგრამ ამათ შემოტანასთვის დღეს იმდენ ბაჟს იხდეენ ენერ, რომ ითათი ყიდეა რუსეთის აგრარიებს ხელს არ აძლევს, ამიტომ ეს უკანასკნელნი ცდილობენ ბაჟების შემცირებას და თავისუფალი ადგილ-მიკეთმობის დამკვიდრებას სამეურნეო ინარიებისათვის. სულ სხვაში მდგომარეობს სხვა-და-სხვა მეპატრონეების და ფაბრიკანტების ინტერესი: ამათ ჯერ-ჯერობით ისე ენერ განუვითარებიათ თავიანთი წარმოება, რომ უცხოეთის ნაწარმოებს გაუწევნ მეტოქეობა; ამათი წარმოება ჯერ კიდევ იმ მდგომარეობაშია, რომ მისთვის აუცილებლათ საჭიროა მფარველობა, რომელსაც ინ ინი თხოულობენ სახელმწიფოდან. სახელმწიფოც უწევს მათ ამნაირ მფარველობას მით, რომ საზღვარ-გარეთელ ნაწარმოებს აღებს დიდ ბაჟს; ამიტომ საზღვარ-გარეთის ნაწარმოებთა შეძენა ადგილობრივ მეადგილეთ ძლიერ ძვირათ უჯდებათ და ამისათვის იძულებულნი არიან ისევ ადგილობრივ ნაწარმოებთ მიმართონ. ამოთ, რასაკვირველია, ივებენ მეკარხნენები და ფაბრიკანტები და ზარალობენ მყიდველნი და იმათ შორის მეუროენიც. ამას ჰქვია პროტექციონიზმი, ანუ მფარველობითი სისტემა. ამ სისტემას ადგას დღეს რუსეთი და აქ გასაკვირველი არაფერია, რადგანაც კაპიტალიზმი თავის განვითარების განსაზღვრულ საფეხურზე ამას თხოულობს. ხსენებული კრება ჩვენ-თვის ორნაირათაა შესანიშნავი. ერთი მით, რომ ის გვიმტკიცებს: კაპიტალიზმის ისტორია ერთი და იგივეა ყოველგან, ე. ი. კაპიტალიზმი პირველ ხანებში-ვე ინვევს უკმაყოფილებას კაპიტალის სხვა-და-სხვა დარგის წარმომადგენელთა შორის, როგორიც არიან, მაგ., მიწის-მფლობელნი და მეკარხნენი. ამას ეხედავთ ჩვენ ინგლისში, ამ კაპიტალიზმს კლასიკურ მხარეში, მე-XVIII საუკუნის ბოლოდან დაწყებული; ამასვე ეხედავთ საფრანგეთში და გერმანიაში დღეს; განსხვავება მხოლოთ ადგილობრივი პირობების შედეგით არის გამოწვეული. მეორე მხრით წრეკანონელი სალებ-მიკეთმა და სამრეწველო კრება ნიკონიკოორიოზმი მით არის ჩვენთვის შესანიშნავი და საკუთარდებო, რომ მოკამათეთა კილოს აწყარათ ტეუობა, რომ ამათი ხმა არც ბავშის ტიტინია და არც შემთხვევით გამოწვეული, რომ ყოველ წამში მზათ იყოს ისე უკან წაიღონ. სრულებითაც არა. ამათი წინადადებანი, რომელთა სრულიულნი მოყვანას ისინი სახელმწიფოდან ითხოვენ, გადაჭრილი და განაზღვრულია; და თუმცალა ამ წინადადებათა უკანასკნელი გადაწყვეტა პირდაპირ ამათზე არ ჰკიდა, მაკრამ ისიც დიდი ნაბიჯია წინ, რომ ამათ წინადადებებს მართებლობის წარმომადგენელნი არა თუ ღებულ-ბენ მხედველობაში, არამედ ისინი სამართლიანათ და კანონიერათაც მიაჩნათ. რიცა ამნაირი ფუფლება სხვა კლასის წარმომადგენელთაც მიენიჭებათ, ის შემთხვევაში ჩვენი საზოგადოებრივი წარმატების საქმე სანახევროთ მაინც გადაწყვეტილი იქნება გადაეცდეთ ახლა მეორე კრებაზე, რომელიც გაიხსნა პეტერბურგში გასულ სექტემბრის 21 და, რომელსაც თუ მეტი არა ნაკლები მნიშვნელობა მაინც არ ექნება რუსეთის საზოგადოებისათვის, მიუხედავათ ამისა, რომ მას არაეთარი არსებითი გადაწყვეტილება არ დაუდგენია. ჩვენ ვიმბობთ პორის ტარიფებს[1]) შესახებ მოიხდარ კრებაზე. მაგრამ ამაზე შემდეგ მოვილაპარაკებთ.

ფ. ᲗᲐ.

„ᲙᲕᲐᲚᲘᲡ“ ᲙᲝᲠᲘᲡᲗᲮᲜᲔᲚᲓᲘᲜᲔᲑᲘᲡ.

Ივნ. 25ᲯᲚᲘ (ᲨᲝᲠᲐᲮᲠᲘᲡ ᲛᲐᲖᲠᲘᲡ, ᲡᲐᲮᲚᲘᲡᲠᲘᲡ ᲡᲐᲑᲝᲭᲝᲕᲘᲡ). 15 ᲝᲥᲢᲝᲛᲑᲠᲘᲡ, ᲥᲐᲚᲘᲡ ᲥᲐᲖᲐᲖᲔ, ᲛᲔᲓᲘᲪᲘᲜᲐᲠᲘ ᲕᲔᲠᲘᲜᲐᲚᲘ ᲐᲮᲚᲘᲡ, ᲓᲘᲓᲘ ᲣᲑᲘᲔᲠᲘᲡᲘᲡ ᲓᲐᲢᲘᲜᲐᲚᲔᲑᲘ: ᲐᲜᲓᲠᲘᲐᲜᲘᲡ ᲔᲠᲔᲢᲠᲘᲡ ᲡᲘᲛᲔᲝᲜᲘᲡ ᲫᲔ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ ᲛᲘᲛᲪᲚᲘᲡ ᲗᲐᲜᲘᲡᲐᲛᲘᲗ ᲗᲐᲕᲘᲡᲘᲡ ᲜᲐᲗᲘᲡᲐᲜᲘᲗ ᲓᲐ ᲡᲐᲑᲝᲭᲝᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲝᲛᲬᲘᲠᲔᲑᲘᲗ. ᲛᲘᲛᲪᲚᲘᲡ ᲛᲘᲠᲘᲡ ᲛᲘᲠᲘᲗ ᲬᲠᲔᲙᲐᲜᲝᲜᲔᲚᲘ ᲡᲐᲚᲔᲑᲘ-ᲛᲘᲪᲔᲗᲘᲡ ᲓᲐ ᲡᲐᲛᲠᲔᲬᲕᲔᲚᲝᲕᲐᲜᲘ ᲙᲠᲔᲑᲐ ᲜᲘᲙᲝᲜ-ᲜᲘᲙᲝᲠᲘᲝᲖᲘᲡ ᲛᲘᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲩᲕᲔᲜᲗᲘᲡᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲜᲘᲨᲜᲐᲕᲘ ᲓᲐ ᲡᲐᲣᲙᲐᲠᲗᲔᲚᲝ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲛᲪᲐᲛᲝᲛᲪᲘᲡ ᲙᲘᲚᲝᲡᲐ ᲐᲬᲧᲐᲠᲐᲗ ᲢᲔᲣᲝᲑᲐ, ᲠᲝᲛ ᲐᲛᲐᲗᲘᲡ ᲮᲛᲐ ᲐᲠᲪ ᲑᲐᲕᲨᲘᲡ ᲢᲘᲢᲘᲜᲘᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲪ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲘᲗᲘᲗ ᲒᲐᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲧᲝᲕᲔᲚᲘ ᲬᲐᲛᲘᲗ ᲛᲖᲐᲗᲐ ᲛᲝᲮᲐᲗ ᲘᲧᲝᲡ ᲘᲡᲔ ᲣᲙᲐᲤ ᲬᲐᲘᲦᲝᲜ. ᲡᲠᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐ. ᲐᲛᲐᲗᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲓᲐᲓᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, ᲠᲝᲛᲚᲔᲗᲐ ᲡᲘᲠᲣᲚᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲗᲘᲡ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲘᲗᲘᲗ ᲒᲐᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲧᲝᲕᲔᲚᲘ ᲬᲐᲛᲘᲗ ᲐᲠ ᲮᲚᲘᲗ ᲐᲠᲐ. ᲛᲐᲒᲠᲐᲛ ᲘᲡᲘᲪ ᲓᲘᲓᲘᲡ ᲜᲐᲑᲘᲯᲘᲐ ᲬᲘᲜᲘ, ᲠᲝᲛ ᲐᲛᲘᲗᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲓᲐᲓᲔᲑᲘᲡ ᲛᲐᲠᲗᲑᲚᲝᲑᲘᲡ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲬᲔᲓᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲗ ᲐᲠ ᲣᲠᲔᲓᲐᲕᲗ ᲛᲘᲜᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲬᲧᲝᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ, ᲐᲠᲐᲛᲔᲓᲔ ᲘᲡᲘᲜᲘ ᲡᲐᲛᲐᲠᲗᲚᲘᲐᲜᲘ ᲓᲐ ᲙᲐᲜᲝᲜᲘᲔᲠᲘᲗᲐᲪᲘ ᲓᲐᲛᲬᲧᲝᲑᲘᲗ. ᲠᲝᲪᲐ ᲐᲛᲜᲐᲘᲠᲘ ᲤᲣᲤᲚᲔᲑᲐ ᲡᲮᲕᲐ ᲙᲚᲐᲡᲘᲡ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲬᲔᲓᲕᲔᲚᲗᲐᲗᲐᲪ ᲛᲘᲘᲭᲔᲑᲐᲗ, ᲘᲛ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲘᲗᲘᲗ ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲡᲐᲖᲝᲒᲐᲓᲝᲔᲑᲘᲡ ᲬᲐᲠᲛᲐᲢᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲥᲛᲔ ᲐᲠᲐᲜᲘᲠᲘᲗ ᲒᲐᲓᲐᲬᲧᲕᲔᲢᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲘᲡᲔ ᲣᲙᲐᲤ ᲬᲐᲘᲦᲝᲜ ᲒᲐᲖᲐᲨᲘ ᲓᲐᲒᲔᲓᲐᲕᲗ ᲐᲮᲚᲐ ᲛᲝᲛᲐᲕᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲛᲐᲗ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲛᲔᲠᲘᲜᲘᲡ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲬᲔᲓᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲗᲣ ᲐᲠᲐ. ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲛᲮᲠᲘᲗ ᲬᲠᲔᲙᲐᲜᲝᲜᲔᲚᲘ ᲡᲐᲚᲔᲑᲘᲡ-ᲛᲘᲪᲔᲗᲘᲡ ᲓᲐ ᲡᲐᲛᲠᲔᲬᲕᲔᲚᲝᲕᲐᲜᲘ ᲙᲠᲔᲑᲐ ᲜᲘᲙᲝᲜ-ᲜᲘᲙᲝᲠᲘᲝᲖᲘᲡ ᲛᲘᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲩᲕᲔᲜᲗᲘᲡᲘᲡ ᲨᲔᲡᲐᲜᲘᲨᲜᲐᲕᲘ ᲓᲐ ᲡᲐᲣᲙᲐᲠᲗᲔᲚᲝ, ᲠᲝᲛ ᲛᲘᲛᲪᲐᲛᲝᲛᲪᲘᲡ ᲙᲘᲚᲝᲡᲐ ᲐᲬᲧᲐᲠᲐᲗ ᲢᲔᲣᲝᲑᲐ, ᲠᲝᲛ ᲐᲛᲐᲗᲘᲡ ᲮᲛᲐ ᲐᲠᲪ ᲑᲐᲕᲨᲘᲡ ᲢᲘᲢᲘᲜᲘᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲪ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲘᲗᲘᲗ ᲒᲐᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲚᲘ, ᲠᲝᲛ ᲧᲝᲕᲔᲚᲘ ᲬᲐᲛᲘᲗ ᲛᲖᲐᲗᲐ ᲛᲝᲮᲐᲗ ᲘᲧᲝᲡ ᲘᲡᲔ ᲣᲙᲐᲤ ᲬᲐᲘᲦᲝᲜ. ᲡᲠᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲠᲐ. ᲐᲛᲐᲗᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲓᲐᲓᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ, ᲠᲝᲛᲚᲔᲗᲐ ᲡᲘᲠᲣᲚᲔᲑᲘᲗ ᲛᲝᲛᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲗᲘᲡ ᲨᲔᲛᲗᲮᲕᲔᲘᲗᲘᲗ ᲒᲐᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲘᲡᲔ ᲣᲙᲐᲤ ᲬᲐᲘᲦᲝᲜ. ᲒᲐᲖᲐᲨᲘ ᲨᲔᲣᲮᲔᲓᲠᲔᲚᲘ ᲒᲐᲡᲣᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲛᲔᲠᲘᲜᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲬᲕᲔᲣᲚᲘᲡ ᲘᲧᲝᲗᲐ ᲓᲐ ᲠᲐᲓᲒᲐᲜᲐᲪ ᲛᲐᲗ ᲨᲝᲠᲘᲡ ᲓᲘᲓᲘ ᲮᲜᲘᲐᲜᲘᲡ ᲨᲣᲚᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲛᲔᲢᲠᲝ-

[1]) ᲢᲐᲠᲘᲤᲘᲡ ᲬᲘᲜᲐᲨᲔ ᲐᲛ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, ᲘᲡᲔ ᲑᲐᲯᲘ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲗᲮᲝᲕᲓᲔᲑᲘᲡ ᲠᲘᲠᲘᲛᲔ ᲬᲘᲜᲐᲓᲐᲓᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘᲡᲗᲕᲘᲡ.

ბა ყოფილა ჩამოკარდნილი. ეს უკანასკნელი ხანჯალ ამოლებული გაჭანებული ღენტორისკენ. ამასაც, რასაკვირველია, უძერია მაშინვე ხანჯალი და მოგერების დროს ღენტორის ხანჯალის წვერი მოხვედრია ივ. აბაშიძის ბარძაყში, გაუჭრია არტერია და სისხლისგან დაცლილი ივანე აბაშიძე ხუთ წამში გამთავებულა.

დამნაშავე შეიპყრო საჩხერის ბოქაულმა და საჩხერის სასპიმირაში დაატესაღა. ენაზოთ, რას აღმოაჩენს გამოძიება.

მე კარ.

* * *

ოდესა. ადგილობრიგმა გაზეთებმა სასტიკი იერიში მიიტანეს ქალაქის თვით-მმართველობაზე და ცდილობენ ამის მიზასთან გასწორებას; ამის მიზეზი ის არის, რომ როდესაც ამ მოკლე ხანში ფინანსთა მინისტერი ბრძანდებოდა, ქალაქის თვით-მმართველობამ და ეკუთხმა სადილი გაუმართოს, რომელზედაც ხმოსნების გარდა, რასაკვირველია, ბევრი სხვა სასტიკი სტუმარიც იყო მიწვეული. ქალაქის გამგეებს, განგებ თუ უნებლეთო, მზოლოთ ლიტერატორების დაპატიჟება დავიწყდათ. როგორც ხედავთ ეს ფაქტი საკმაო ბ სასტიკი casus belli გახლავთ და ლიტერატორებმაც ასეთი შეურაცხება იწყინეს. ან კი როგორ არ უნდა წყენოდათ: ქალაქს ეწვია უმაღლესი მთავრობის წარმომადგენელი, დიახ, სასტიკი სტუმარი, რომელიც ამასთანავე ოდესის სასტიკი მოქალაქეთაგ იოელება; ქალაქი უმასპინძლდება მას და თავისი „ლიტერატორები“ კი სადღაც დამალა, თითქო რცხვენი მათი გამოჩენაო. ასე იქცევა ხოლმე ადელ, რომელიც თავის ბინაჭრ და ჭუკეიან შვილებს არიდებს სტუმრის თვალსა. ალბათ ოდესის მუნიციპალიტეტმაც ასეთი თვალით შეხედა ადგილობრივი პრესის წარმომადგენლებს და ითაკილა მათი გამოჩენა. უეჭველია, ამის სამაგი ქალაქის თვით-მმართველობას ხელთ ბევრი ექნება, ხოლო ეს კი უნდა აღვნიშნოთ: ვისაც თითონ არ ესმის თავისი ღირსება და პატივი, ის სხვისგან სულ არ უნდა მოელოდეს პატივისცემას.

ამ ქამთ ქაჯარ უნიკერსიტეტში 20-მდე ქართველი სტუდენტია. უმეტესი ნაწილი ბუნების მეტეკვლებს სწავლობს, სხვა ფაკულტეტებზე კი ორი-სამი კაცია. საკვირველებია, რომ ქაჯარ უნიკერსიტეტში ათიმდე სტუდენტია ჩვენი სათავად-აზნაურო სკოლებიდან და თუ სხვა ქალაქებშიაც ისეთივე პროპორციანი ანსებობს საზოგადო რიცხვსა ბ ზემო-ხსენებულ სკოლებ'ში კურს-დამთავრებულ სტუდენტთა შორის, მაშინ თითქმის უსაფუძვლოთ უნდა ჩითოვლოს ზოგიერთების საკეედური ჩვენი სკოლების შესახებ. როგორც ყველგან, ქაჯარი ქართველი სტუდენტობაც მეტათ ღარბაზი არის. თ. ზ. ერისთვის სტიპენდიას სამნი ღებენ, კეკასიის სტიპენდია კი ქართველ თავანს მხოლოთ ერთსა აქვს. წელს გაზრახვა აქვთ გამართონ კეკასიური საღამო, რომელიც, თუ კი მოზრდდა, დიახ, კარგი იქნება, მაგრამ სამწუხაროა ის არის, რომ ასეთი საღამოების გამართვა მეტათ ბევრ ღროს ართმევს სტუდენტებს, სწავლას აცდენს და ზოგჯერ, მოგების მაგიერ, მზოლოთ წაგება რჩება. აქ კი ამ საქმის მოზრახება მით უფრო ძნელია, რომ წელს პირველთან დაპირეს და წინეთ არასოდეს არა ჭქონიათ.

N.

* * *

სოფ. შემოქმედი (ოზურგეთის მაზრა). მდებარეობით და ჰაერის სისალითი, ეგეი არ არის, ს. შემოქმედს პირველი ადგილი უკიროს გურიაში. ამ სოფელს შუაზე ჩაუფის მდინარე ბტეჯი, რომელიც ჭყოფს მას ორ ნაწილათ. ერთი ნაწილი, რომელიც ჩრდილოეთისაკენ ძევს, უფრო ეაკე და სახნავ-სათესია, ხოლო მეორე (სამხრეთის ნაწილი) წარმოგვიდგენს შვენიერ, მწვანეთ შემოსილ გორაკებს, რომლების ერთ-ერთ მწვერვალზე ამართულია ღიდებული შემოქმედის მონასტერი, ეს ძველის-ძველი მოწმე გურიის მთავრების ძლიერებისა. მონასტრის გორაკის ძირს შუაღილით მიჰქუხს მოუსვენარი ბტეჯი, რომელიც ადიდების ღროს საშინელს გაკიერეაში აგდებდა ხოლმე აქაურ მცხოვრებლებს. სოფელს საშუალება არ ჭქონდა, რომ ამ მდინარეზე მაგარი და სამუდამო ხიდი გაეკეთებია, ადგილობრივი უფროსებიც ამ საქმეს გულ-გრილათ ეკიდებოდენ, ხოლო სოფელელებს გაჭირეება და ტანჯვა უხილობის გამო დღითა-ღღე მატულობდა. ღღეს კი ბ. იაკ. მამინაშვილის შემწეობით ეს გაკიერება თავიდან აეცილეთ. ბ. მამინაშვილი გულმოდგინეთ შეუდგა ხიდის გაკეთებას მდინარე ბტეჯზე და სოფლის მცხოვრებთა ცოტაოდენი შემწეობით, ღღეს ხიდი მოსრულებულია და მზათ არის საკურთხებლათ. ღიდი მადლობის ღირსია ბ. მამინაშვილი, რომელმაც ასანი თუმნებით არ დაიშვრა თავისი ჯიბის ფული და ეს საქმე ჩინებულათ დაადგინეგინა. არა გვკონია, სხეაგან ეგრეთ'ში კიდეე იყოს ისეთი მაგარი და ქეის სიუფეველებ ამოყვანილი ხიდი, როგორიც ახლა ჩვენ შემოქმედ'ში. აქაური ორ-კლასიანი სკოლის შენობაც, ყველასაგან უფუარადღებათ მიტოვებული, ღღეს ამ კაციდან მოელის „ბკედრეთით აღდგომას“,

ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲛᲔᲤᲔᲗᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲠᲗᲔ.

რადგანაც ღღეს სკოლის მზრუნველიც ეს კაცია. ყველა ძალიან მადლობელი და მოსარული ვართ ბ. მამინაშვილის მოქმედებით. ვისურვებთ, რომ ყველა სოფლებში აღმოჩნდეს ასეთი გულშემატკივარი ადამიანი.

მკონი, არც ერთი ფურეის სოფელი ისე არ საჭიროებდა წიგნთ-საცავში, როგორც ს. შემოქმედი-აქ თითქმის სუფეელთ იცის წერა-კითხვა, მაგრამ საუბედუროოთ, საკითხვა წიგნებს ვერ შოულობენ" თუმცა გულშემატკივრები ამ საქმეს ბეერი ჰყავდა, მაგრამ ნება რთვის ალება ძალიან ეკვირეულდა. ღღეს, როგორც იყო, ეეღირსეთ ნებაკრთვის მაღლის, რასთვისაც უგულითადეს მადლობას ეუძღვნით თ-ფ კოსტანტინე მალაკანის-ძე გურეელს, რომელმაც მიიღო თავის თავზე შრომა და აიღო თავის სახელზე წიგნთ-საცავის ნება რთვა. ამ ყმაფო წიგნების შეგროვებაში ეს ყველა გულშემატკივრებს ეთხოვეთ დახმარებას. აგრეთვე ეთხოვეთ ბ. ნესტორო კალანდარაშვილს გამოგვეგზავნოს ის ფული, რომელიც სხვადა-სხვა წარმოდგენებისაგან შეკრებილი იყო მომავალ ის შემოქმედის წიგნთსაცავ-სამკითხველოს საჭიროებლოთ, და რომელიც ღღეს მის ხელშია: შემოწირულების გამოგზავნა შეიძლება შემდეგ ადრესით:

Г. Озургеты. Его Сіятельству князю Константину Гуріели, въ Смотрителю Шемокмедскаго двухъ-классного училища Филиппу Мгеладзе.

ფ. შეგლაძე.

ეუტხეეთის ქრონიკა.

ᲐᲛᲔᲠᲘᲙᲐ (ᲨᲔᲠᲗᲕᲚᲘᲡ) თავადი ლობანოვიანის აღმოსავლეთის საქმეებზე. ერთ გერმანულს გაზეთში, როგორც გეუწყებს „კეკასი", დასტამბულია თავადი ლობანოვის მოსსენება აღმოსავლეთის საქმეების შესახებ, რომელიც მან დაგზავნა ყველა ევროპის სახელმწიფოების კარზე იმ დროს, როცა ხელშეიეე იმპერატორი თავის მეფელითურთ ემზადებოდა ევროპაში მოგზაურობას.

ეს მოსსენება იწყება ასე: „ევროპის მშვიდობიანობის დაცვა უპირველეს წადილს შეადგენს რუსეთის პოლიტიკისს. ეინიკობა, რომ ევროპიელენ ჯარით დაიპყრონ კოსტანტინოპოლი — ეს ისეთ უკმაყოფილებას და მოულოდნელ შემოხეევებს გამოიწვევს ევროპის სახელმწიფოებს შორის, რომ უოფრათ არ „დაბოლოდ ვდება. მაშინ, როდესაც ამას მოჰყვება ისეთი დიდი უბედურება, რომ მასთან შედარებით ახლანდელი სომხების დეენა და მათი ქლეტა არაფრათ გამოჩნდება. აი, რის გამო არასეთის ნაირათ ეეროპის ჩარეეა იარაღით ამ აღმოსავლეთის საქმეში არ უნდა მოხდეს ამას წინდაწინეე აღეარებთ. რამდენათაც შესაძლოა, რომ ოსმალეეთში ასტანი მდგომარეობა დამეცილდეს და მშვიდობიანი ცხოერება მიენიეოსთ ქრისტიანებს, მიეცალებლათ საჭიროა, ეისარეგლოათ სულთანის უფლებით. აი, ეს უფლება უნდა დაეიფაროთ და გავაძლიეროთ ყოველი ჩვენი ღონისძიებით, რადგან ამაეე სულთანის საშუალებით შეიძლება განხორციელდეს ისეთი ცვლილებები, რომელნაც საჭირონი არიან ქრისტიანების მდგომარეობის გასაუმჯობესებლოთ. სახელმწიფოებმა შეძლებისამებრ უნდა დაეხმარონ სულთანს და, თუ საჭირო იქნა, ფულითაც შეეწეონენ". ამ მოსსენებას, რასაკვირველია, ყველა თავისებურათ გაიგებენ, მაგრამ ინგლისი კი მეტათ უკმაყოფილოთ დარჩებოდა, რადგან უმისოთაც სხვა სახელმწიფოები, რომელნაც ოფრო ახლოს დგანან ღღეს სულთანთან, საკმაო დახმარებას გაუწეევენ მას. ამ სახით ევროპის საერთა-შორისო საქმეების მოწესობაში თუ აკამდის უპირველესი როლი სამთა კაეშირის ხელშია ოფა და ყველას ამ სახემწიფოებისკენ ჰქონდათ მიპყრობილი უმთავრესი თავის ყურადღება, ამ უკანასკნელ ხანებში ევროპის სახელმწიფოთა შორის ამნაირი განწყობილება საუბუნოთ თუ არა, დროებით მაინც სრულიად შეიცვალა. ინგლისსაც, რასაკვირველია, ჩამოერთვა მისი განკეთებებით და დამოუკიდებელი მოქმედება ყოველ საერთა შორის საქმეში. ამ ყმაფო ევროპის საერთა-შორისო პოლიტიკაში პირველ ადგილს იკავებენ რუსეთი და საფრანგეთი. ამიტომ ინგლისის გაზეთებმაც სხვანაირათ დაიწყეს ლაპარაკი. ისათ გამოთქეეს აზრი რუსეთის და ინგლისის შეთანხმებაზე; ამ შემთხეევაში მოსალოდნელი იყო ახალი სამთა კაეშირის დაბადება: რუსეთი, საფრანგეთი და ინგლისი, რომელსაც მართალია რომ დიდი მნიშვნელობა ექნება. მაგრამ გაზ. „Nord"-ის სიტყვათ, რუსეთის შეთანხმება ინგლისთან შეუძლებელიაო, რადგანაც ეს უკანასკნელი თავის დამოუკიდებელ პოლიტიკას არ უარჰყოფსო. ამის მერე ინგლისელმა გაზეთმა, „Morning Post"-მა, წამოაყენა კითხვა ინგლისის შეკავშირებაზე ევრმანიასთან და აბეტერა-უნგეროთან, მაგრამ ეს სულ მოუფერხებელი გამოდგა, რადგანაც ევრმანია დაეტაკა ინგლისს აფრიკის კოლონიების შესახებ. აქ ყველაზე უფრო საინტერესოა ის, რომ ინგლისის მთავრობამ აშკარათ უარჰყო თავის წინანდელი პოლიტიკა სომხების შესახებ. ეარეშე პოლიტიკის წარმომდ-

გენელმა, კერზონმა, მაგ., საყოველთაოთ განაცხადა, რომ ინგლისის მთავრობა სრულებით არ ერევა სომხების მოქმედებაში, რადგან ინგლისის ინტერესს შეადგენს მშვიდობიანობისა და კეთილ-დღეობის დაცვა ბრიტანიის ყველა ქვეშევრდომთაო. უარყო რა კერზონმა ინგლისის განკერძოებითი ჩარევა სომხების საქმეში, ბოლოს დაამთავრა თავისი სიტყვა: „ინგლისის უპირველესი მოვალეობაა კანონიერათ იმოქმედოს ევროპის სახელმწიფოებთანო. ისინი უნდა დარწმუნდენ ჩვენს უანგარო მოქმედებაში. ჩვენი განწყობილება რუსეთთან გულწრფელი და მეგობრულიაო“.

ერთი ძველთაგანი შენობა ლონდონში.

ამას შემდეგ განა შესაძლებელია რაიმე განსაზღვრული გზა ამოაჩინოს კაცმა აღმოსავლეთის საქმის შესახებ? განა ევროპის თვით უძლიერესი მთავრობანი არ ამცირებენ თავის თავს ოსმალეთის მთავრობის თვალში? განა ამნაირი საქციელი ევროპის სახელმწიფოებისა სულთანს პირდა-პირ იმის საფუძველს არ აძლევს, რომ ამ უკანასკნელმა არც ერთი დაპირებული რეფორმა არ განახორციელოს? და მართლაათაც სულთანი დიდი ხანია მარჯვეთ ადგას ამ გზას. ამიტომაც ჩვენ ძლიერ ეჭვის თვალით ვუყურებთ პირველათ ბერლინის გაზეთებში დაბეჭდილსა და შემდეგ რუსულ გაზეთებშიაც გადმობეჭდილ ცნობებს იმის შესახებ, რომ ვითომც ახლო მომავალში ელოდებოდენ კონსტანტინოპოლში ელჩების კოლექტიურ (შეერთებულ) მოქმედებასო.

მ.

ვაჟა-ფშაველას პოეზია. *)

(გრძელეული ლდ.)

ბუნება ადამიანზე ბუნების ლეგენდაში ჩვენს სტეფანოსა ბაბანა.

ბევრი თქმულა და დაწერია ადამიანზე ბუნების გავლენაზე შესახებ. ბუნება „სკოლაა ადამიანისათვის და მისი ძლიერება შეზღუდულია. როგორც სკოლის, ისე ბუნების გავლენაც შემოქმედ ძალას მოკლებულია: იგი მხოლოთ უღონ-ძებს, უწყვინოს და თავის ფორმით უმისაეს ადამიანს მის ბუნებითს ნიკიერებას, თვით ნიჭი კი „ზეგარდმო-შთაბერვისა", მაგრამ, ვით სკოლის, ისე ბუნების ძლიერებაც მძლავრი, მაღალ – ხარისხოვანია. ბუნება, როგორც ჰაერი, ნუმათ, აუჩქარებლათ ჰკეკავს ადამიანის სულსა და, თვით ადამიანისათვის უჩინარ-შეუტყობინებლათ, თავის დაღს ასვამს ყოველ მის სიტყვას, ყოველ მის მოქმედებას, ყოველ მის გულის პასუხსა და სულის მი.წერაებას.

ყველა ამის დამამტკიცებელი საბუთები უხვათ არიან გაბნეულნი ფშაურ ლექსებში და ეაკა ფშაველას პოეზიაში. მათი შემოქმედების განსაკუთრებული ხასიათი გმირობაა, ფშაველთ მთიანი ბუნებისაგან აღზრდილი და ამ ბუნების შეეიერებით შემოსილი.

ბუკბესს გული რგონისა,
ბაკაინი უნდა ხასაო;
თავდანა ქორაკაბელ მსეკანინ,
ბუხლეანი ბაკარდნისაო!..

მღერის ფშაური ლ.ექსი, და ეს მოტივი, ათასნაირათ მოკაზმულ-აფერადებული, ცოცხლობს ეაკასა და მის მშობელ ხალხის პოეზიაში და ფორმაზე, სიტყვათ.-თხზულებაზე, სასტ.კათ გაელენინაობს.

ფშაური სიტყვა დინჯი და ახოვანია, სიტყვა კაფდების ბუნაზე გამოაჩეკილი და აღზრდილი, ე ი მთის ამაკი, თავ-მოიმწე ინე ანწერი.

შეადარეთ მაგალითათ ფშაური კილო ზემო-დაქვემო იმერულ კილოს: რა დიდი განსხეავებაა მათ შორის.

იმერული კილო—მსუბუქ-ზნოანი, ფეხ-მარდი და ნაზათ და ლამაზათ გამძერენ-გამომძერენია. ფშაური ქართული კი მძიმეთ, და მტკიცეთ_დგას თავის ადგილას, მისთვის ზეკითა მიმადლებული, ზინაანრსთან ამაკი და კმაყოფილი. იმერული სიტყვა კი თითქო მისთვის გადაჭრილი-მისაჯულ აზრ-ზინაარის არ ჯერ-დება, ნაზათ აქნევს თავის გმელ კუდსა და მეზობელ სიტყვებისაკენ იწევს, გეგარნებათ იქითკენ ანელაკი გადაქცენ.

ფშაური ფრაზას მოკლე და კუდ-მოჭეშილი, მსხვილი ზტოვები აქეს, იმერულ კუდიან კონსტრუქციაში კი სიტყვები კუდი კუდზე არიან გადაბმულნი და ერთათ, ნაზათა და ლაზათიანათ მოძრაობენ.

ფშაური კილო უფრო ქართლ-კახურ კილოს წაგავს სიფიწალთა, მაკრამ თავისებურობა, ორიგინალობაც იმდენი აქეს, რომ ქართველს, კახელსა და იმერელსაც მისი გაგება ეძნელება. მართლაც, ყური თუ არ შეაჩერეთ, ფშაველი ფრაზების მძიმე ბრაკაბრაუგი შეგაშინებთ და შეიძლება გაკაქციათ კიდეეა. ნამდვილ ლიტერატურულ, სტამბ.სათვის მომზადებულ-მოხაზარებულ ქართულ ფრაზას თქვენ მხ.ლოთ ქართლში თუ გაიგონებთ. ქართველი ფრაზის სილამაზე მისი სასტიკი, ლოგიკური მოხაზულობაა, მხოლოთ მას პოეზია აკლია, ისე დასურათებული არ არის, როგორც იმერული ან ფშაური ფრაზა. ქართლის ქართული წმინდა, გრამატიკული ქართულია (?). გიკეირთ და ეერ მიმხვდარხართ, თუ როგორ მოხდა, რომ ჩვენი სალიტერატურო და ჩვენი ხალ.ხური ენა ისე ახლოს არიან ერთმანერთთან? ეგულეს ზ.ლ-დადებით რომ ეთქვათ,— ხალ.ხური ენა კიდეეაც ჯობნის ჩვენი თანამედროვე მწერლობის ენას სიწმინდითა ძლიერებით. ჯ ჩვენი მწერლობა, ჩვენი ლიტერატურა იმდენთ დაქეეითებულ-განუეითარებელია, რომ ფორმით ჩვენ ხალხურ ენაზე დაბლა დგას, თუ ჩვენი ხალ.ხური ენაა გაწმენდილ-გამათლებული, ერთ დროს მაღალისა და აწ გამქრალი კულტურის შთენილი ნაყოფი, და იმიტომ ჩვენი მწერლობის ენას მხარ-და-მხარ უდგას კი არა, კიდეეაც ბეერათა ჭარბობს.

ეს ფრიად საგულისხმიერო საკითხაკი დღეს პინ.�d არის მოცული ჩვენ.ში.

ფშაური ქართულის ნამდვილი ღირსება მისი მაღალი, დასურათებული ზეენიერებაა. ფშაველთ ენა ეემატკიცებს, რომ ამ მთიული ხალხის ფიქრი და გულისპასუხი მხატერული, პოეტურია. მათი ფიქრი ჩვენი ბრალ ფიქრებსაეით რიდია ხმელი სიტყვებისაკან შემდგარ-ამშ.ერიეებულნი. ფშაველის ფიქრთ-ფოთიცლება მშრალი ლოგიკური მძიეი არ არის— სურათების გალერეაა.

ფშაველი ბრძოლაშიდაც პოეტია და მუუდრო მშვიდობიანობაშიდაც.

*) ის. „ცისკარი", № 44.

„ᲛᲝᲓᲘᲝᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲢᲘᲠᲘᲐᲜᲘ“,
„ᲨᲣᲜᲘᲡ ᲐᲤᲠᲘᲚᲘ ᲠᲘᲜᲘᲡᲘ!“

ასე აგიწერეს ბრძოლას ფშაური ლექსი და ამ ორ სტრიქონს ცოცხალ სურათათ აქცევს ჩვენ თვალ წინ. აქედან ცხადათ ჩანს, რომ ფსოლო საგანი მსწრაფელ სიცოცხლეთ იმოსება ფშაველის ფიქრში და ისე ჩნდება ამ ქვეყნათ. მართალია, განა ზარ-დამკემი მოცაქულთაბა არაა ტყეთან ბზეელი ბზეელი ბრძოლის ეელ ზე? ტყეის მოტანილი ამბავი —სიკეთეა, და ამის თქვენ ფშაველის ერთი სტრიქონი გეუბნებათ; ზუბთა ენა ქვეყა— სასიკეთლო ენის ქნეეა.

აი, რა ამბავი მოაქეს ზინა ფშაველ მეთმარს:

— რა მოკვ, მამამოლეთო,
თინანეკ, ჩემი ქმარიო?

ᲙᲘᲗᲮᲘᲡᲐᲒᲚ ᲛᲘᲡᲘᲪᲔ ᲒᲘᲛᲠᲐᲛᲝᲛᲘᲛᲠᲘᲡ: —

— თინანეკ! ᲬᲣᲠᲘᲡ ᲒᲙᲒᲠᲔᲒ,
სისხლის ᲙᲠᲘᲒᲝᲜ ᲛᲘᲣᲠᲘᲚᲔᲝᲜ;
ᲤᲣᲡᲝᲜᲘᲗ ᲓᲙᲒᲝᲜ ᲓᲣᲠᲓᲙᲝᲜ,
ᲓᲘᲡᲢᲠᲘᲜᲘᲡ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲘᲪ ᲥᲔᲚᲘᲝᲜ,
ᲒᲒᲠᲔᲓᲘᲗ ᲓᲐᲓᲒᲠᲔᲒᲣᲡ ᲓᲠᲝᲜᲘᲡᲐ,
ᲜᲐᲛᲪᲔᲓᲠᲘᲒᲝᲜ ᲨᲣᲜᲘᲡ ᲢᲐᲠᲝᲜ.
ᲓᲐᲒᲔᲓᲠᲘᲒᲣᲡ ᲓᲔᲓᲝᲚ ᲜᲘᲜᲘᲡ
ᲓᲐ ᲨᲐᲠᲐᲜᲓᲔᲡᲐᲡ ᲥᲔᲠᲝᲜ;
ᲗᲐᲒᲘᲗ ᲓᲐᲗᲣᲚᲔᲡ ᲣᲝᲠᲜᲘᲜ,
ᲨᲔᲜ ᲓᲐᲛᲘᲗᲣᲠᲔᲒ ᲗᲣᲗᲔᲚᲝᲜ.

ეს არის ფშაველი მგირის სიკეთილი, მგირული და მხატერული ენით მოთხრობილი.

ეაკა-ᲤᲨᲐᲕᲔᲚᲘ, ᲔᲒᲘᲠᲐᲠᲔᲑ, თავისი მშობელი ხალხის მოლოთთ წინამძღოლია, ენითა და აზრითაც. ფშაველას ენა ფშაველთ ეანაზე უფრო მაღალ-აზრიანი და დასურათებულია, მაკრამ მათი სტეკები მაინც ერთ სამშობლოში არიან დამაგდებულნი და ერთი შემოქმედების ᲗᲮᲘᲗ შუკით აღზრდილნი.

ხან-და-ხან ეაკა-ფშაველს მისი ეაკა ფშაველობა აეიწყებება და ნამდვილ ხალხურ სიტყვს აადერებს ხოლმე. შეადარეთ ერთმანეთს შემდეგი ლექსები: —

ᲤᲨᲐᲕᲔᲠᲘ ᲚᲔᲥᲡᲘ. *)

ᲗᲮᲙᲐᲜᲘᲗ ᲛᲘᲜᲓᲝᲠ ᲒᲙᲒᲠᲔᲜᲝᲜ,
ᲨᲣᲒᲐ ᲩᲘᲗᲔᲒᲠᲔᲜᲝᲜ, ᲪᲘᲠᲘᲜᲔᲑᲘ,
ᲒᲐ ᲨᲣᲚᲔᲑᲘ, ᲛᲘᲠᲐ ᲒᲠᲔᲒᲘᲜᲔᲑᲘ,
ᲡᲣᲚᲔᲑᲘ ᲒᲙᲒᲐᲜᲐ ᲭᲘᲠᲔᲒᲘᲜᲔᲑᲘ!..
ᲬᲐᲛᲘᲜᲓᲝᲜᲔᲑᲘ ᲛᲘᲡᲯᲔᲚᲔᲑᲘ,
ᲛᲘᲣᲒᲠᲔᲑᲘ ᲣᲒᲔᲚᲘᲡ ᲓᲣᲜᲔᲚᲔᲑᲘ;
ᲥᲝᲠᲘᲜᲐᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲨᲔᲜᲘᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲗᲣᲠᲔᲑᲣᲚᲘ.

ᲐᲮᲚᲐ ᲔᲐᲕᲐᲡ ᲓᲣᲗᲣᲓᲔᲗ ᲧᲣᲠᲘ.—

ᲠᲝᲒᲝᲠ ᲒᲝᲒᲚᲔᲗ **) ᲙᲣᲚᲔᲑᲘᲗ
ᲛᲝᲐᲗ ᲡᲢᲝᲠᲘ ᲓᲠᲝ ᲡᲘᲚᲔᲑᲘᲗ.
ᲠᲘᲠᲘᲜ ᲑᲔᲠᲘᲜ ᲙᲠᲘᲒᲝᲜ
ᲗᲔᲗᲝᲜ ᲭᲝᲜᲗᲨᲘᲜ ᲬᲣᲠᲔᲑᲘᲗ;
ᲡᲣᲠᲝᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲝᲛᲐᲜ ᲛᲐᲓᲚᲔᲗ
ᲗᲔᲓ ᲨᲣ ᲒᲣᲚᲔᲑᲘᲗ ᲪᲘᲠᲔᲑᲘᲗ,
ᲛᲐᲓᲚᲔᲗᲘᲗ ᲛᲝᲛᲘᲛᲠᲘᲚᲔᲗ ᲛᲝᲗᲘᲡ ᲬᲣᲠᲝᲜ
ᲡᲐᲮᲚᲘᲡᲓᲔᲑᲣᲚᲔᲗᲘᲡᲒᲐᲜ ᲛᲠᲔᲑᲝᲜᲐᲡ.
ᲑᲘᲜᲘᲡᲐᲒᲐ ᲘᲗᲘᲡ ᲓᲣᲠᲓᲙᲝᲜ
ᲒᲔᲒᲔᲚᲔᲗᲘᲡ ᲗᲐᲒᲘᲗ ᲨᲔᲓᲒᲝᲜᲐᲡ.
ᲪᲝᲢᲝ ᲓᲐᲡᲘᲒᲘᲡ, ᲓᲔᲓᲘᲨᲘᲜᲘᲡ,
ᲗᲣᲗᲔᲑᲘᲡᲐᲜ ᲒᲠᲘᲛᲔᲑᲝᲜ ᲡᲘᲚᲔᲑᲘᲗ.
ᲡᲘᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲗ ᲨᲣᲠᲘ ᲩᲘᲜᲔᲑᲘ. .
ᲛᲘᲣᲒᲠᲔᲑᲝᲜ ᲠᲐᲓᲘᲡ ᲨᲔᲠᲩᲔᲑᲘᲗ?

აქ, როგორც ხედავთ, ხალხური ენა ეაკასაზე უფრო მძლავრობს და სურათო�, აზრი და კილო კი ერთი და იგივე —რიეეა.

ამისთანა ᲒᲣᲚ-ᲛᲐᲒᲠᲔᲑᲘᲡ მაგალითები ძვირია ეაკას პოეზიაში. იქ, თითქმის ყველგან, ეაკა ᲗᲮᲘᲗ შემოქმედება ხალხის შემოქმედებაზე ბევრით უფრო მაღლა ᲩᲥᲣᲚᲘ და შეეეკარებს, ეაკას შემოქმედებაში, აქა-იქ, ᲰᲝᲛᲘᲠᲝᲜᲘᲡ ᲡᲢᲠᲘᲥᲝᲜᲘᲡᲗᲐᲜ ᲛᲘᲣᲠᲔᲑᲘᲗ და ᲒᲣᲚᲘᲐ ᲐᲒᲘᲗᲐᲛᲐᲨᲕᲔᲑᲐᲗ ᲮᲝᲚᲛᲔ, ᲡᲐᲮᲔᲚᲓᲐᲠᲝᲗᲐ ᲒᲐᲜᲪᲘᲤᲣᲠᲔᲑᲣᲚᲘᲐ. მკითხველმა ᲣᲤᲠᲝᲓᲠᲔᲓᲐ თუ მიაქცია, ორჯელ კიდეეც შეეხეთით წინა წერილში: იქ, სადაც ეაკა ᲚᲐᲨᲕᲐᲠᲗᲐ ᲧᲠᲘᲚᲝᲑᲐᲡ ᲐᲒᲘᲬᲔᲠᲔᲡ, არ ეიცი, მკ-

*) „ᲨᲣᲒᲐᲗᲐ ᲓᲐᲛᲘᲗᲣᲠᲔᲑᲘᲗ“, შეკრებილი ᲓᲐᲗᲐ ᲗᲘᲑᲘᲜᲐᲨᲕᲘᲚᲘᲡ მიერ, გვ. 44 და 98, ᲬᲚ. 1887 წ.

**) „ᲙᲘᲗᲮᲕᲐᲜᲘ“, ᲒᲐᲖ. „ᲘᲔᲠᲘᲠᲐᲗᲘ“, ᲜᲘᲜᲒᲜᲘᲡᲗᲣᲚᲘ №№, 1886 წ.

თხეელს რა დაემართა, მე კი თვალები დამეხუჭა და სამო შიშთეილის ყრუანტელმა დამიარა ტანში, ლაშქართ ყრილობაში, შემდეგ სტრიქონთ რომ მოგაკარი თვალი: —

„ᲬᲘᲒᲜᲣᲠᲗ, რო ᲬᲘᲒᲜᲐ მოისმა“,

„ᲬᲘᲜ ᲒᲐᲛᲘᲛᲘᲯᲐᲠᲔᲚᲘ ᲥᲐᲠᲘᲐ“.

დიდებული სურათია. ირაფერი დაწერილებითი აწერა არ შეედრება ძლიერებით ამ ორ სტრიქონში ჩამოსაქუს-ჩამოზეკებულ ხეესურთ ლაშ ᲠᲘᲡ მძლავრ კეეფებას. ამ სტრიქონებში ბუნების ორი დიდებული მოეელენს მკერგეინაკი სულია მომშეყდეული: თოალისა და მეომართა ზეაეისა; და ამ სულის წინამძღეარი — ქარია, ის ქარი, რომელ საც ყველგან მაღალ მხატერობას უძახიან. ამ სიტყეებში პოეტის მოელი ბუნება ცოცხლობს, ბუნება საღი და მძლავრ-ახოვანი-პოეზია, რომელიც მთების თოალინ-ყინულიან მწვერეალებზე ბუდობს და თაეისი ბრწყინეალე შუქით პოეტის გულს ჰბრაესავს და ასაზრდოებს

პოეტი — ღმერთის მოკეეფულია, იმ ზოთას ღმერთისა,

ᲒᲐᲜ ᲐᲮᲚᲘ ᲡᲐᲡᲣᲯᲐᲐ ᲧᲝᲕᲚᲒᲚᲘᲡ,

ᲮᲓᲔᲒᲔᲑᲣᲚᲘ ᲞᲘᲠᲘᲡᲐᲒᲠ ᲤᲐᲜᲘᲗᲘ.

ამ ღმერთის უკედაე შემოქმედება გეაჩეენა ეაკამაც, როდესაც ღეთისგან ერთნაირათ ძალეა-მოსილი, ერთნაირ ქარ-სულთქმით გაწინამძღეარებული თოალთა და ხეესურთ ზეაეენი გადმოგეეკუხა თვალ წინ. გმირეაკკაცთა და ზეაეთა „ᲡᲐᲡᲘᲪᲐᲐ“—ღმერთია, და ამ ღმერთს პოეზიას უძახიან.

იგეე ეაკა იმაეე ჰომეროსს მოგეგაონებს, როდესაც მთიელთ ჯარის მეინარეებს აგეიწერს:

ᲗᲝᲗᲝᲜᲘ ᲡᲘᲚᲔ ᲐᲠᲐᲒᲒᲐᲜᲘᲡᲘᲡ

ᲗᲘᲚ ᲛᲝᲛᲧᲣᲚ ᲓᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗ ᲓᲘᲒᲠᲘᲜᲘ.

ან მეფე ერეკლეს დიდებულათ რომ დაგეიყენებს თვალ წინ: —

ᲛᲝᲛᲓᲘᲓᲐ ᲡᲘᲢᲧᲕᲘᲗᲘ ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡᲐ

ᲐᲛᲘᲡ ᲥᲔᲚᲘᲡ ᲛᲘᲠᲗᲣᲚᲘᲡᲐ,

ᲠᲝᲒᲝᲠᲐᲠᲒ ᲨᲣᲥᲘ ᲛᲝᲒᲠᲔᲑᲘᲡᲐ

ᲐᲮᲓᲝᲣᲚᲘᲡ ᲭᲘᲓᲔᲚᲘᲡ. *)

აქ განშარტება არ არის საჭირო: ნათელი, მოელეარე შეენიერებაა.

აი, ეაკა-შეშეელს გულის პასუხის მაგალითები. მისი შემოქმედების ფორმა, მისი ნიჭის სამოსელი — ახალი, თაეისებური — ორიგინალურია. ჩეენ მწერლობაში ეაკას ეერაფის ეერ შეედარებთ, იმიტომ რომ ამ შედარებისათეის ნიადაგს ეერ ეპოულობთ. ნუროეინ იფიქრეს კი, თითქო მე ეაკას ყველა ჩეენ მწერლებზე მაღლა ეაყენებდეს ფორმითია. ორიგინალობა ათასნაირია ამ წუთისოფელში. ეაკას ორიგინალობაც-მისი საკუთრებაა. ა. ეაზიბეგის ენა ეაკას უთმობს პირეელობას: მაზე ნაკლები მძლავრ-თაეისებურია ᲩᲔ სხეათა მწერლობის ბეკედი უფრო ღრმათა აქეს დაჩენილი, ეიდრე ეაკას შემოქმედება. ეაკა —„ლალი შეელია მთებისა“ და მხოლოთ იმას გეეუბნება, რაც ამ დიდებულმა ბუმბერაზებმა ჩაეურჩხულეს ყურში, და იმიტომ არის მისი კილო განსხეავებული ჩეენ მწერლობაში.

როგორო უნდა შეედაროთ, მაგალითათ, ეაკას ენა რუსთველის ენას? რუსთველი მთების ნაზურჩხული ენით კი არ გეესაუბრება, თეითონ გახლაეს ბუმბერაზი, იმდენთ მძლავრ დიდებული, რომ მან მთელი ჩეენი ქეეყნის ელვარება—ჩეენი სამშობლოს მზე, ამწეანებული მთები და ეკლები, ანკარა და მჩქეფრმქუხარი წყლები, ღეთისაგან მთელ ჩეენ ხალხში დარგიგეული ეშხიანი სილამაზე და ტრეიალება — ერთი სიტყეით: მთელი ჩეენი სამშობლოს შეენიერება —აკრიფა, თაეისი გენის კერაზე მოადეყლა, მერე თაეის შაირებში გადმოადინა და ამით გათქეა სახელი. მის ლექსში კრთის და ელეას მთელი ჩეენი ბუნების თაეისეულური ბრწყინეალება; მის რითმებში ცოცხლობს მთელი ჩეენი გარეანი ცხოერების მწეანბრი ჰარმონია, მდიდარი, უხეი, შეენიერი. ათასე�rაც რომ დამტკიცდეს მისი ნათქეამი, „ჩემი პოეზის ზღასარი—ჩემგან გალექსილი, „ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲗᲐᲗ ნათარგმანები სპასრსულიაო“, მის დიდებას არაფერი არ მოაკლდება, რადგან მისი დიდება—მისი ენა არის, მისი „ᲒᲐᲛᲝᲗᲥᲛᲘᲡ ᲮᲔᲚᲝᲜᲔᲑᲐᲐ“, ენა მხატერულ-ზარიანი, ენა მაღალ გრძნობიერი, ენა „ᲒᲔᲠᲗᲐᲜ ᲐᲡᲣᲚᲘᲐᲐ“. რამდენჯერ აუტოკეეს ჩემთ�ს მაღალი მზიარულებით გული ამ ენის მწეანბრ მუსიკას, რამდენჯერ აუნთია თაეისი უკედაე შუქით ჩეენი თვალები, ჩეენი აწმყო მაირობით დაღამებულნი. რუსთველმა შემიეეანა მე პირეელათ ქართული ენის საუნჯეში—მის გულში შეანუელი გამოულეეელი სიმდიდრე მაჩეენა. მან შემაეეანა საქართველო, მისი მეოსნური წარსული, მისი ბედი და ხელში ქართული კალამი ამაღეინა. მაგრამ ამ სიმდიდრის შემკობას კალმების რაზმი უნდა: ერთი აქ ეერაფერს გაეწყობა.

თავი დაეანებთო იმათ, ვინც ჩეენში რუსთველის დამკირებ მოინდომა. ისპანიაში ხალხური თქმულებაა დარჩენილი: ერთი უკეკოო მეწისქეილე თაეის ჯარიტს გაეწორისხდა: „როგორ გაბედეთ და ქეეყნის მანათობელი მთეარე შესეეთ და დალეეთო!“ საბრა-

*) „ᲛᲝᲜᲗᲣᲒᲝᲡ ᲜᲐᲗᲥᲛᲐᲐ“, ᲒᲐᲖ. „ᲛᲔᲣᲠᲜᲔ“, № 89, 1886 Წ.

ლო ოთხ-ეუბთ კი მხოლოთ მთვარის სახე დალეგს, ღამე მათ წინ მეფრიე წუპეᲜᲘᲗ გამოსახული. მთვარე კი მაღლა ზეცაᲨᲘ შუქ-მფინარობდა ჩვეულებრივად.

ჩვენᲗ, კარლელის არ იყოს, იმ მეწოსქვილესაᲒᲘთ დაგეემართება, ჩვენი მწერლობის ᲯᲘᲣᲢᲘᲡ თუ გამოეუდეკით. დეე, დალიონ მთ წინ მეფრიე ქართულში გამოსახული რუსთაველი და ამით თავისი კოსმოპოლიტური წუფრეილი მოიკლნ. ჩვენი ᲗᲝᲗᲐ მაინც ძველებრᲗᲐᲜ ᲒᲝᲪᲚᲝᲜᲘᲡ ჩვენი მწერლობის ცაზე, უკედეი და ᲨᲣᲥ-მფინარი.

ი. ნაᲯᲨᲘᲫ.

(შემდეგი იქნება).

* * *

ᲒᲐᲬᲜᲐᲚᲔᲗᲐ სიმსა, გაწყეტილს,
ᲐᲒᲐᲛᲘᲡᲔᲑᲐᲠᲛᲐ ძალათა,
ᲒᲐᲒᲚᲐᲠᲔᲑᲐ-გამოკრაე თითებსა,
ᲩᲐᲒᲣᲜᲘᲗᲐᲑᲚᲔᲑᲐ ᲬᲣᲜᲐᲠᲗᲐᲗ.
ᲒᲣᲚᲘ ტალათ ᲔᲥᲪᲔᲓ, ᲡᲣᲚᲘ ᲙᲔᲓᲠᲐᲗ,
ᲒᲠᲔᲜᲝᲑᲐᲗ ᲛᲬᲔᲓᲔ ᲜᲐᲒᲠᲬᲐᲚᲐᲗᲐᲗ,
ᲐᲑᲘᲔᲗᲐ— მთელსა არსებასა,
ᲒᲐᲓᲐᲫᲛᲘᲜᲔᲚᲘ ᲧᲘᲜᲣᲚ-ᲡᲐᲚᲐᲗᲐ.
ᲪᲔᲪᲚᲘ მოეკიდᲔᲑ, მის ᲒᲣᲒᲣᲜ/
ᲔᲜᲘᲗᲛᲐᲠ ᲢᲙᲑᲘᲚ მოძახᲘᲚᲐᲗᲐ;
ᲐᲒᲐᲠᲗᲝᲗᲐᲜᲔᲑᲐ ᲒᲠᲪᲔᲑᲐᲗ
ᲐᲡᲣ. მიეარᲗᲜᲚᲘ ძᲘᲚᲐᲗᲐ.
ᲒᲐᲒᲐᲜᲐᲠᲓᲔᲑ ᲪᲘᲡᲐᲕᲔᲜ,
ᲨᲔᲓᲣᲛᲐᲗᲣᲑ მთვარესა,
ᲛᲘᲔᲣᲠᲐᲧᲔᲑᲣᲑ ᲐᲚᲘᲝᲜᲡᲐ,
ᲙᲣᲛᲚᲣᲪᲐᲗ ᲛᲝᲜᲐᲠᲔᲑᲘᲡᲐ.
ᲛᲗᲕᲐ-ᲠᲝᲛ ᲪᲐᲡ ᲘᲡᲐᲠᲘᲡ-ᲨᲔᲪᲘᲡᲝᲠᲪᲜᲘᲡ,
ᲨᲔᲣᲗᲐᲛᲐᲨᲔᲑᲡ ᲡᲘᲪᲘᲪᲐᲡ,—
ᲛᲘᲪ ᲩᲘᲛ ᲤᲘᲠᲣᲚᲘ ᲘᲛᲘᲡ ᲪᲘᲛᲪᲘᲛᲨᲘ
ᲩᲐᲔᲫᲐᲠᲒᲐᲗ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲘᲪ ᲛᲘᲪᲘᲔᲑᲡᲐ.

ᲒᲐᲜᲓᲒᲔᲚᲘ.

ᲣᲪᲮᲝᲔᲗᲘᲓᲐᲜ.

ᲡᲘᲗᲔᲚᲔ ᲓᲐ ᲡᲐᲮᲘᲗᲝᲚᲝ ᲡᲙᲝᲚᲐ ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲐᲨᲘ

II*)

ᲡᲙᲝᲚᲐ.

ᲒᲐᲒᲐᲜᲐᲠᲓᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐᲡᲢᲠᲘ 9 ᲡᲙᲝᲚᲐ ᲓᲐᲓᲐᲗᲕᲐᲚᲘᲔᲠᲘᲗ ᲓᲐ ᲐᲠᲐᲓᲔ ᲐᲠ ᲛᲘᲜᲐᲮᲐᲕᲡ, ᲠᲝᲛ ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲨᲔᲒᲠᲘᲚᲘ ᲓᲐᲡᲬᲐᲯᲠᲝᲡ ᲐᲜ ᲓᲐᲯᲔᲢᲣᲤᲘᲡᲝᲡ. ᲐᲡᲘᲗᲐᲠ ᲨᲔᲛᲘᲚᲘᲡ ᲡᲐᲭᲘᲠᲝᲗᲐ ᲐᲠ ᲧᲝᲤᲘᲚᲐ. ᲑᲐᲖᲘᲡᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲓ ᲓᲐᲓᲒᲔᲚᲘᲚᲘ ᲐᲥᲕᲗ ᲪᲔᲚᲥᲝᲑᲐ, ᲧᲣᲤᲠᲗᲮᲝᲑᲐ ᲓᲐᲡᲬᲠᲔᲑᲚᲘᲡᲐᲙᲔᲜ ᲐᲠᲜᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲘ. ᲡᲙᲝᲚᲘᲡ ᲓᲘᲡᲪᲘᲞᲚᲘᲜᲐ ᲗᲐᲕᲘᲓᲐᲜ ᲑᲝᲚᲝᲛᲓᲘᲡ ᲓᲐᲪᲣᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲔᲡ ᲐᲠᲐ ᲫᲐᲚᲘᲐᲜᲘᲗᲘᲗᲘᲗ, ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲒᲠᲘᲜᲐᲚᲘᲗᲐᲜ ᲫᲐᲚᲐᲗᲐ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲘᲗ, ᲐᲠᲛᲘᲗᲘᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲓᲘᲗ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲗᲐᲕᲘᲗ, ᲝᲠᲘᲝᲓᲘ ᲛᲮᲐᲠᲘᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡᲣᲤᲚᲔᲑᲘᲗ. ᲛᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲓᲐ ᲛᲘᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡ ᲔᲠᲗᲛᲐᲜᲔᲗᲘᲡ ᲐᲠ ᲛᲘᲪᲔᲑᲣᲚᲘ. ᲡᲙᲝᲚᲘᲡ ᲓᲘᲡᲪᲘᲞᲚᲘᲜᲐ ᲗᲐᲕᲘᲓᲐᲜ ᲑᲝᲚᲝᲛᲓᲘᲡ ᲓᲐᲪᲣᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲔᲡ ᲐᲠᲐ ᲫᲐᲚᲐᲓᲐᲢᲐᲜᲔᲑᲘᲗᲘᲗ, ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲡᲘᲛᲠᲘᲐᲚᲘᲗᲐᲜ ᲓᲐ ᲑᲐᲖᲘᲡᲘᲡ ᲪᲘᲛᲐᲛᲫᲘᲠᲔᲑᲘᲗ. ᲛᲝᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲓ ᲓᲐᲪᲣᲚᲘᲐ ᲐᲥᲕᲗ ᲪᲔᲚᲥᲝᲑᲐ, ᲣᲪᲣᲚᲝᲑᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡᲐᲛᲘᲡ ᲐᲠᲡᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲐ ᲗᲐᲛᲐᲨᲝᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ. ᲛᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡ ᲪᲓᲔᲚᲝᲑᲘᲡ ᲑᲐᲖᲘᲡ ᲐᲠ ᲛᲝᲐᲬᲧᲝᲜᲡᲘ ᲓᲐ ᲧᲔᲚᲐᲕᲘᲤᲠᲘᲡ ᲡᲘᲐᲛᲝᲕᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲡᲘ. ᲑᲐᲖᲘᲡ ᲡᲙᲝᲚᲐᲨᲘ ᲬᲐᲡᲚᲔᲡ ᲓᲐ ᲘᲥ ᲯᲓᲝᲛᲐ ᲣᲑᲐᲠᲘᲐ, ᲠᲐ-ᲓᲐᲜᲐᲪ ᲛᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲡᲙᲝᲚᲐ ᲣᲪᲘᲚᲘ ᲐᲠ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲯᲓᲒᲘᲡ ᲓᲐ ᲐᲠᲪ ᲛᲘᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲗᲘᲗ ᲨᲔᲩᲔᲒᲓᲘᲗ ᲐᲓᲐᲛᲘᲐᲜᲘᲡ. ᲠᲐᲢᲝᲛ ᲐᲠᲡᲔᲑᲝᲑᲡ ᲐᲡᲗᲝᲛ ᲒᲐᲜᲬᲧᲝᲑᲘᲗᲔᲑᲘᲡᲐ? ᲐᲛᲘᲡ ᲛᲘᲖᲔᲖᲘᲡ ᲓᲐ ᲐᲠᲪ ᲛᲘᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲗᲘᲗ ᲨᲔᲩᲔᲒᲓᲘᲗ ᲐᲓᲐᲛᲘᲐᲜᲘᲡ. ᲠᲐᲢᲝᲛ ᲐᲠᲡᲔᲑᲝᲑᲡ ᲐᲡᲗᲝᲛ ᲒᲐᲜᲬᲧᲝᲑᲘᲗᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲮᲘᲗᲝᲚᲝᲗᲐᲜ ᲐᲠᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲘ. ᲡᲙᲝᲚᲘᲡ ᲓᲘᲡᲪᲘᲞᲚᲘᲜᲐ ᲗᲐᲕᲘᲓᲐᲜ ᲑᲝᲚᲝᲛᲓᲘᲡ ᲓᲐᲪᲣᲚᲘᲐ ᲓᲐ ᲔᲡ ᲐᲠᲐ ᲫᲐᲚᲐᲓᲐᲢᲐᲜᲔᲑᲘᲗᲘᲗ, ᲛᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲚᲘᲡ ᲡᲘᲛᲠᲘᲐᲚᲘᲗᲐᲜ ᲓᲐ ᲑᲐᲖᲘᲡᲘᲡ ᲪᲘᲛᲐᲛᲫᲘᲠᲔᲑᲘᲗ. ᲛᲝᲜᲐᲗᲚᲔᲑᲘᲡ ᲓᲠᲝᲡ ᲡᲠᲣᲚᲘᲐᲓ ᲓᲐᲪᲣᲚᲘᲐ ᲐᲥᲕᲗ ᲪᲔᲚᲥᲝᲑᲐ, ᲣᲪᲣᲚᲝᲑᲐ ᲛᲘᲡᲘᲡᲐᲛᲘᲡ ᲐᲠᲡᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲠᲐ ᲗᲐᲛᲐᲨᲝᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ. ᲛᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲘᲡ ᲪᲓᲔᲚᲝᲑᲘᲡ ᲑᲐᲖᲘᲡ ᲐᲠ ᲛᲝᲐᲬᲧᲝᲜᲡᲘ ᲓᲐ ᲧᲔᲚᲐᲕᲘᲤᲠᲘᲡ ᲡᲘᲐᲛᲝᲕᲜᲔᲑᲘᲗ ᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲡᲘ. ᲑᲐᲖᲘᲡ ᲡᲙᲝᲚᲐᲨᲘ ᲬᲐᲡᲚᲔᲡ ᲓᲐ ᲘᲥ ᲯᲓᲝᲛᲐ ᲣᲑᲐᲠᲘᲐ, ᲠᲐ-ᲓᲐᲜᲐᲪ ᲛᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲡᲙᲝᲚᲐ ᲣᲪᲘᲚᲘ ᲐᲠ ᲬᲐᲠᲛᲝᲛᲐᲯᲓᲒ

წყობილებაში. სისტემა და წესიერება ცხოვრებაში თავის თავათ ჰბადებს სისტემას და წესიერებას სკოლაშიაც. აქაურ ბაგშს სხვანაირი მიდრეკილება და მოქალაქობრივი თვისებები აქვს, ვინმე ჩვენებურს. ევროპელებს ის ვერ გაიგონებს საზოგადოებაში ან ოჯახში უშუშაური სიტყვას, უთავბოლო ლანძღვა-გინებას, მოურიდებელ შელაპარაკებას. ის თავიდანვე ეჩვევა ზრდილობას და რიგიანობას, ის თავიდანვე ასეთ პირობებში იზრდება. მეორე მხრით, ბაგშს აქ საპატო ალაგი უკავია. მას უცქერიან ისე, როგორც მომავალის მქონეს, მერმისის სძირკველს. საზოგადოება მას პატივით ეპყრობა და არა აგდებულად, უმნიშვნელო ეიგინდარად. ერთი სიტყვით, აქ ბაგშთ თავისი ქვეყანა აქვთ, რომელსაც დიდები ვერ შელახავენ, ვერ დამცირებენ და თავის ქვეყნის ქვედა-საფეხურზე ვერ დაყენებენ. პატრონ ბაგშებში გაძლიერებულია თავ-მოყვარეობა, მარა თავ-მოყვარეობა წესიერ საზღვრებში. ის საშინლად შეურაცყოფილად იგრძნობს თავს, თუ მას აგდებულად მოეპყარი. ის თბოოფლობს პატივისცემას, რადგანაც თვითონაც უფროსებს პატივისცემით ეპყრობა. ყველა მის მოქმედებას, ურთიერთ შორის დამოკიდებულებას კაცური ბეჭედაზის, ყველაფერში დიდებს [1]) ჰბაძავე, მას ეჩქარება გაზდა, გაკაცება. ერთი 12 წლის ბაგში მეუბნება: როდის იქნება ერთი მეოთხე კლასში გადაიდგა,—ასე რატომ გეჩატრება მეოთხე კლასი? დავკითხე მე.—იმიტომ რომ მასწავლებელი მერე „შენ“ კი არა „თქვენ“ მეტყვისო! აი, ასეთია აქაური ბაგში. რა გასაკვირველია, რომ აქაურ სკოლაშიაც დისციპლინა მეუობდეს.

სწავლის საგნები. ამ კითხვის გამოსარკვევად ჩვენ ეიხელ-მძღვანელებო, ოფიციალური „სწავლების ნორმალური პლანისაგან“, სადაც გარკვეულია როგორც საგნების სწავლა და მასწავლებელთა მოვალეობა, ისე გაკეთილების განაწილება-განწესება. სახალხო სკოლის საგნებია: I რელიგია, II ენა, რაიკი განაყოფება შემდეგ ნაწილებად 1, კითვა, 2, ლაპარწერა, 3, მართლწერა, 4, თხზულება, 5, უსაჭიროესი ცნობები ენათ მეტყველებისაგან; III ანგარიში (ბერეთეგი სწავლა სიერცის შესახებ—Zahllehre); IV რეალური საგნები—Realien:—1, გეოგრაფია, 2, ბუნების მეტყველება, 3, ბუნების ისტორია, 4, ისტორია; V სიმღერა; VI ხატვა (სადაც გარეშოებები ნებას მისცემს). ანდა განეფილოთ ესენი ცალ-ცალკე.

რელიგია განაყოფება სამათ: 1, დაბადების ისტორია და ოვეთ დაბადების კითხვა, 2, დაბადების ახსნა, 3, საზეპირო. ისტორიიდან პირველ განყოფილებაში, მეორე განყოფილების მონაწილეობით გადიან რეა ამბავს ძველი აღთქმიდან, რაიკი ქეეენის შექმნით იწყება და მოსეს მოწოდებით თავდება, 12 ამბავს ახალი აღთქმიდან, რაც ქრისტეს დაბადებით იწყება და ამაღლებით თავდება. მეორე განყოფილებაში, პირველი განყოფილების მონაწილეობით, ასწავლიან: პირველ წელს 25 ამბავს ძველი აღთქმიდან (ამაში 5 უკვე ნასწავლია); მეორე წელს 30 ამბავს ახალი აღთქმიდან (ეთი უკვე ნასწავლია), ყველა ეს ამბები გაკილებით ერკლათ და დაწერილებით, ეინემ პირველ—განყოფილებაში. მესამე და მეოთხე განყოფილებაში ერთათ გადიან 24 ამბავს ძველი აღთქმიდან (სულ ახლებია, დაწყებული ბაბილონის გოდოლით და გათავებული იობით) და 35 ახალი აღთქმიდან (ეს იწყება ქრისტეს დაბადებით და თავდება პაელეს მოგზაურობით) ორი წლის განმავლობაში, რაც შეიძლება ერკლათ. ამასთან შეკავშირებულია დაბადების კითხვა და ახსნა. საზეპირო შეიკვეს: ლოცვებს, საეკლესიო საგალობელს და სხვა-და-სხვა დაბადების გალექსილ ამბებს. ამას გარდ კატეხიზმო, რასაც ღვდელი ასწავლის (სადაც ღვდელი არ არის მასწავლელი). სახელმძღვანელოები: პირველ ორ განყოფილებისათვის, ს

მეტყველებაში, სიტყვების მართლ გამოთქმაში და წინადადების შედგენაში. ეს შეცდომა ლაპარაკის, გამოთქმის სწავლას. მაგრამ ამისათვის ცალკე გაკეთილი არ არსებობს, ის შეერთებულია წერა-კითხვასთან და საგნების სწავლებასთან. ენის გიგარჯაშვილ მდგომარეობს წერა-კითხვის შესწავლაში, წაკითხულის და გაგონილის გაგებაში, თავისი აზრის სიტყვით და წერით გამოხატვაში და სხ. ეს ყველა განყოფილების და ყველა გაკეთილის საკუთრ შეადგენს.

პირველ და მეორე წელს მაწავეს სახელმძღვანელოა „ანბანი“ (Fabel), რომელიც 80 გვერდიდან შედგება. აქედან სწავლობენ წერა-კითხვას. მესამე წელს (ე. ი. მეორე განყოფილების მეორე წელს) იწყებენ „საკითხვა წიგნს“ (პირველი ნაწილი); ეს ჩვენი „დედა-ენის“ ოდენა იქნება ან, მისი მოკლე შინაარსი: თავში რამოდენიმე ლექსი, შემდეგ პატარ-პატარა სტატიები ზეციერი შინაარსისა, მაგ., „ცმაყოფილება“, „კეთილი შვილი“ და სხ.; ფრინველები. აქ კიდევ ლექსები, მაგ., „ცმაწვილი და ფრინველი“ და სხ., შემდეგ კიდევ ზეციერი შინაარსის წერილები, მაგ., „ძეგწერ“, ლექსები, შინაური და გარეული ცხოველები და სხ. აგრეთვე მოთავსებულია გეოგრაფიული ცნობები (ძლიერ ელემენტარული, მაგ., ალმოსავლეთი, დასავლეთი, ჭეზე, მთავრე და სხ.), ისტორიული ამბები და აწერილობა ეიერტემბერგის დედა-ქალაქის შტუტგარტის. ეს წიგნი კუპლეტებით არ არის დაყოფილი. „საკითხვი წიგნის“ პირველ 45 გვერდს გადავ. მეორე განყოფილებაში პირველ წელს „ანბანის“ წიგნთან ერთად. მესამე და მეოთხე განყოფილების სახელმძღვანელოა „საკითხვი წიგნი“, ნაწილი მეორე, რომლის შინაარს ქვეითი მოვიყვანთ. ამ სახელმძღვანელოებთან სარგებლობენ „მართლ-წერის“, „ლამაზი წერის“, და „თხზულებისათვის“. „ენათ-მეტყველება“ შეცდეს გრამატიკულ ცნობებს.

ანგარიში. პირველ განყოფილებაში სწავლობენ ციფრების წერას და ანგარიშს ათამდის (ოთხი მოქმედება). მეორე განყოფილებაში ასამდის, აგრეთვე წონა, ზომა და ფული. მესამე განყოფილებაში ასწელიან ციფრიან საანგარიშოს, ნაწილადებს (დრობი), ამის წაკითხვას, ხმარებას, შეერთებას, გაყოფას და სხ. ათოასეული ნაწილადები და მეტრიული ნაშენების წაკითხვა და ხმარება. მეოთხე კლასებში ასწავლიან ათიათასეული ნაწილადების (გაკრძელება) გამრავლებას, გამოკლებას და სხ., პროცენტების ანგარიშ. და სხ. ანგარიშია ზეპირი და წერით. უკანასკნელ წელს აკეთებენ განსაკუთრებით ისეთ საანგარიშოებს, რომლებიც ცხოვრებაში ხშირად ხდებიან (მაგ., ეკონომია, მოგება-წაგება, გაცვლა-გამოცვლა, ქირაობა-გაქირავება და სხ.). აქ მთელი ზრომა მასწავლებელს აწევს, მან უნდა შეადგინოს ასეთი საჭირო საანგარიშოები და ბიბეზეს გამოაყენოს.

რეადგრი საგნები. I—II განყოფილებას ერთთან აცნობენენ, მაგ., შემდეგ საგნებს: სკოლა, სახლი, შინაური ცხოველი, საცხოვრებელი ადგილი, ბაღი, მინდორი, ტყე, წყალი, დედა-მიწა, ჰაერი, ცა, ადამიანი. ყველა ამაზის აწერილობა მოთავსებულია მათ სახელმძღვანელოში („ანბანის“ და „საკითხვი წიგნის“). მე-III—IV განყოფილება ამავე საგანს უფრო სისტემატიურად სწავლობს, გეოგრაფიიდან გადადის: ცის სიერცე და ზნათობთან მდგომარეობა; დედა-მიწის გაცნობა იწყება თავის სოფლის გაცნობით: თავის სოფლის მდებარეობა, მცხოვრებნი, გზები, ისტორიული წარსული, სამზღვრები და სხ.; შემდეგ, თავისი მაზრა, მიწის თვისებანი, მდინარეები, მთები, ისტორიულათ შესანიშნავი ადგილები და სხ.; ეიერტემბერგის დაკავებ ორთ ხელიებათ და თვითოეულის ცალ-ცალკე „შესწავლა, განსაკუთრებით ადგილობრივი ბუნობის, რაინის გზები, ბაზრები, სამაზრო ქალაქები და სხ.; მთელი გერმანია, მისი სიერცე, საზღვრები. დიდი მდინარეები, მთები, პოლიტიკური ნაწილები, შესანიშნავი ქალაქები; განსაკუთრებითი უურადღება მიქცეულია ეიერტემბერგის აბლოსმაზლო მდებარე ადგილებზე. უსაკიროესი ცნობები ევროპის, ამერიკის და ქვეყნის სხვა ნაწილების შესახებ. ევროპის და შეერთებული შტატების უფრო ვრცლათ გაცნობა. „არც ერთი გეოგრაფიის გაკეთილი უ	ატოოთ. სკოლაში უნდა იყოს შემდეგი ქარტები: ადგილობრივი სოფლის და მაზრის, ეიერტემბერგის, გერმანიის, ევროპის, მთელი ქვეყნის და გლობუსი. სულ ბოლოს ახსნილი უნდა იქნას ქვეყნიერების შენობა. ᲔᲜᲘᲡ ᲑᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲔᲢᲧᲕᲔᲚᲝᲑᲐ. შინაარსი: ჰაერი, წყალი, ორთქლი, ღრუბელი და სხ.; სითბო, ქარი, ამინდი, ხე და ნახშირი, ცეცხლი და სხ. გაკეთილი იწყება საგნის ზეციერებით (ცდა), შემდეგ აქედან გამოყვანილი ბუნების კანონი და ბოლოს გარკვევა იმ მოვლენის, რა-

მელიც ამ კანონზე არი დამყარებული. აქ საჭიროა რამდენიმე ფიზიკური აპარატი. 3, ბუნების ისტორია. ლითონები: ოქრო, რკინა და სხ.; მცენარენი; ცხოველები, მოდგმა, კლასები და სხ. ადამიანის აგებულება, ბოლოს ყველა ამის ერთმანერთთან შეკავშირება და ერთი საზოგადო წარმოდგენის შედგენა. საჭიროა ამასთანავე შესაფერი ნახატები. 4, ისტორია. ეიფტტმნერის მოკლე ისტორია; საზოგადო ისტორიიდან: ეგიპტელები, სოკრატი, ალექსანდრე დიდი, რომაელნი, იერუსალიმის დანგრევა, ძველი გერმანელნი, ქრისტიანთა ცხოვრება, ქრისტიანობის მიღება, კარლოს დიდი, ჯეროსანთა ამხედრება, ბეკდეის საქმე, კოლუმბი, ლიუტერის ცხოვრება, რეფორმაცია, 30 წლის ომი. ფრიდრის მეორე, ნაპოლეონ პირველი. ამასთანავე ბავშვს უნდა ჰქონდეთ გადაწერილი და სკოლის დფაზე გამოსახული შემდეგი წლები. ქრისტეს წინ 753, 333; ქრისტეს მერე: 9, 70, 325, 800, 1099, 1483, 1492, 1517, 1530, 1546, 1648, 1789, 1806, 1813; მასწავლებელი უმთავრეს ყურადღებას აქცევს იმ ამბებს, რომელნიც ამ წლებში მომხდარან. ახალ პროგრამაში მიმატებულია ფრანგ-გერმანელთა ომი და გერმანიის იმპერიის დაარსება.

სიზიფოვრეული.

(შემდეგი კაცი)

ისმალიური ზღაპარი.

(ფრანგულიდან)

ქალენ, ფრანგებო, თავმოყვარე და რაღაც ხიბრეული ხალხი ხართ! გგონიათ რომ ყოველი მეცნიერება, ყოველი გამოკვლევა თქვენგან წარმოდგება, ეს კი არა, თქვენ მზოლოთ ხელმძღვანელობთ ძველი გამოცდილებითი, აღრინდელ მეცნიერთა გამოკვლევებით.

ამის მთქმელი გადაწყვეტილიყო რბილ ტახტზე და ერთი თვალით შეეკქეროდა თავის ციგარის მოლურჯო კვამლს, რომელიც კლაკნილი ადიოდა მაღლა ჭერში. ეს იყო ჰამედ-ფაშა, ნამდვილი პარიკელი, თუმცა დაბადებული იყო ოსმალეთში და მხოლოთ ამათ ორ ჩვეულებას მისდევდა— ფესკას ხმარობდა და ყალიონს ეწყობოდა.

ჰამედ-ფაშა კი ნასწავლი კაცი იყო, სიტყვა-პასუხი მოსწრებული ჰქონდა, მიხეარა-მოხერა ნამდვილ პარიკელს მოუგავდა, იმათებურათვე ურწმუნო იყო. ამასთანავე თუმცა ათი წელიწადი დაჰყო საფრანგეთში, მაინც აღმოსავლეთის ცრუმორწმუნეობა და ახირებული, უცნაური ამბები ჯეროდა.

—ეს არი ახლა რომ ელაპარაკობდით გიანტიზმზე, კაცის ჩაგონებაზე, განაგრძო ჰამედ-ფაშამ, და თქვენ რომ ჩამომითვალეთ, რა დიდი ნაბიჯით მიდის წინ, პარიჟში, მეცნიერება, რომელიც ყოველ გვარ საიდუმლოებას იკვლევს, ამის პასუხათ თუ ინებებთ გიამბობთ ერთ ამბავს, დიდი ხნისას, რომლითაც დაგიმტკიცებთ, რომ ასი წლის წინეთ ოსმალეთში არა თუ იცოდენ, გიანტიზმი რა არის, კიდეც სარკეცლობდენ თავიანთებურათ.

მე ეთხოვე მოეთხრო და ჰამედ-ფაშამ დაიწყო:

—,,თავის დღეში არ გამგონიან ის ცნობა, რომელიც ყარსის ფაშამ ამ ასი წლის წინეთ გამოუგზავნა სულთან სელიმს. ის არ იყო დაწერილი არც ტყავზე, არც ძეალზე. ის არ იყო დაბეჭდილი არც ლაქით, არც სხვა რამით, მაგრამ პადიშახმა მიიღო თუ არა გულშემოყრილი დაეკა ხაეირდის ხალიჩაზე.

,,მოსული ამბავი შედგებოდა რეა მარკელიდან, რომელიც ერთათ შედგენენ ორ სიტყვას დიდ მნიშვნელოვანს ისე, რომ სულთანმა წაიკითხა თუ არა, ჩაჯარდა საშინელ საგონებელში.

,,ეს ორი სიტყვა ყარსის ფაშისაგან დილით იყო ნათქვამი მზის ამოსელის დროს და იმავე საღამოს, როდესაც ჩამავალი მზის უკანასკნელი სხივი ანათებდა ციცინათელსავით სტამბოლის ერთ ეკეზე მეჩეთის წვერს და მის ოქროს მაზავს გუმბათს, სახელოვანი სელიმი შიშით რეორებდა თავის სასახლეში ამ ორ სიტყვას.

,,როგორ მოხდა, რომ ეს რეა მარკელი ერთი დღის განმავლობაში გადაიცა იმ დიდ მანძილზე, როგორაც არის ყარსიდან სტამბოლამდის! როგორ მოხდა რომ საუკეთესო მხეადარნი, შეენიერათ გახედნილ ცხენებით, რეა დღეზე ადრე ვერ გადავიდოდენ ამ მანძილს და ეს ამბავი კი, რამდენიმე საათის განმავლობაში, მიეიდა მის უდიდებულესობამდის.

„ეარეა ხნის წინეთ, სანამ ტელეგრაფს მოიგონებდენ, ჩვენშა მეცნიერი მამა-პაპებმა გამოიგონეს ჩქარი და მარჯვეთ ხმის მიწოდება ერთმანეთთან. აი, როგორ: ღილით ფაშას ბრძანებით დარაჯი, ეთქვათ ყარსის სიმაგრიდან, თაეის გბელ ფარაჯას ჰაერში გაიქნეე-გამოიქნეეთ და ჭარის შემწეობით ხმის მიაწვდენდა მეორე მწერალელზე მდგომ დარაჯს. მერე ესეც თაეის ფარაჯას გაატე�ეკ-გამოატეკეკუნებდა, გადაცემდა ხმას მესამე მწერალელზე და ასე ერთი მწერალელიდან მეორე მწერალელამდის, ერთი მთიდან მეორემდის, გადადიოდა ხმა ქარის შემწეობით, სანამ არ მიაღწეოდა დანიშნულებისამებრ, სადაც ჩაწერდენ კიდეკ.

„ასეეე აცნობეს ყარსიდან ზემოხსენებული ამბავი. დარაჯებმა შაი ფარაჯის შემწეობით გადაცეს ჯერ ერთი ხმა სულთანის მდივანს, რომელმაც მაშინვე აღნიშნა ლერწმის წმინდა კალმით ტყაეზე ასო ბ.

„მერე ყარსის სიმაგრის დარაჯმა გადადაბრუნა ეს წითელ სარჩულიანი ფარაჯა, გაიქნია ჰაერში და ერთი მწერალელიდან მეორე მწერალელამდის გადაცა ახლა სხეა ხმა, რომელიც სულთანის მდივანმა აღნიშნა ასოთი ა.

„მთელი ღღის განმავლობაში, ბინდამდის, ჰაერში გაჰქონდა ტკაცა-ტკეკი ხან წითელ და ხან შაე ფარაჯას და გადმოაცემდენ ხმებს ნიშნავდენ. საღამო ჟამს, ოსმალების ლოკეკი რომ დაიწყო, სულთანის მდივანმა აღნიშნა ტყაეზე უკანასკნელი ხმა ყარსიდან გამოგზავნილი.

—ბარუთ იოხ.—წამალი გამოგე�eა.

„ეს ამბავი ძალიან საყურადღებო იყო. თუ ყარსის ფაშას აღარა ჰქონდა ტყეია-წამალი, როგორღა დაიკაედა რუსებისაგან ციხეს. უნდა გამოსალმებოდენ ყარსს, ამ კაკკასიაში შესასვლელ კლიტეს.

„საბარალო მდივანი ნელი ნაბიჯით წავიდა სულთანთან ამბის გადასაცემათ — და თან რას არ ფიქრობდა! ვინ იცის, რა შედეგი მოეცოდა ამის მიტანილ ამბავს? შეეიდა თუ არა სულთანთან, დაეცა მუხლებზე, მძიმეთ თავი დაუკრა და მიაწოდა დაწერილი ტყეაე.

„ტყეულათ კი არ ეწინოდა ამ უბედურს. დახედა თუ არა სულთანმა დაწერილს, საშინლათ აღშფოთდა, სიბრაზით აღარ იცოდა, რა ექნა. მერე გასცა ბძანება ოროსიკი ჯოხი დაერტყეთ ამ ცუდი ამბის მოგანანოსეის.

„მდივანი თავის თავს ნუგეშს აძლეედა, რომ ყარსის ფაშას ესე სიტყეიერათ რომ არ ეცნობებინა, ესეც ასე არ დაისჯებოდა; თუმცა ქაღალდს დიდი ამბით მოწერდენ: „სამყაროს მეფეეს, ხელმწეიფეებს ხელმწეიფეს, შენი მონა და ყმა სიყრმიდან სიკვდილამდის თაეკანს სცემს ზეკამდის მიზწეულს შენ ტახტსს... კიდეე ბევრ ამისთანებს დაწერდენ და ბოლოს ორი სიტყეით საქმესაც აცნობებდენ.

მდივნის გაწკეპლამ სულთანს ცოტა არ იყოს დაუმშეიდა გული. მაშინეე დაიბარა ეეზირი.

„ამ უფროს ეეზირს იბრაკიმი ერქეა. მოხუცებული და ცუდი სახის კაცი იყო, მაგრამ დიდი ჭკუა ჰქონდა, მისი მეტათ შესანიშნაეი დიდრონი შაეი თვალები სხეა ნაირათ ბრწყინავდენ და უცანურათ, დაიკაერდებოდენ ხოლმე კაცს.

„იბრაკიმი კელაეინდელზე უფრო მძიმე თაეის დაკერით შეეიდა სულთანთან, ჩეეულებისამებრ ფოსტლებიც თაეზე დირტყაა და ყველა წესი, რაც კი შემოლებული იყო სასახლეში, ასარულა, მაგრამ რისხეის აკილება თაეიდან ძალიან ძნელი იყო.

— აი, შე საძაგელო, ბუსურმანო! შეჰკეერია გაანრხლებულმა მის ულიდებულესობამ. ვარე ზარუნეე ჩემი ჯარის გამარკეედებაზე! რა ვასაკერეველია, რომ მოსკოველები წამ-და-უწუმ თაეს ესხმიან ჩემ ყოჩაღ ჯარს., როდესაც ღენერალები და ციხის უფროსები, როგორც ახლა ყარსის ფაშა, უტყეია-წამლოთ სხედან! რითი უნდა იბრძოლოს? ერთი მითხარ ყარსის ციხის უფროსი რათ არი უტყეია-წამლოთ?

— იმიტომ თუ მოსდა, რომ გამოკელოდა წაიბუტბუტა დიდმა ეეზირმა თაე-ჩაქინდრულმა.

—შენ ნამდე�eი სულელი ყოფილხარ, იბრაკიმ, და კარ ეიცი აკამდის ციხეში რატომ არ ჩამიგდიხარ. თუ ყარსის ფაშას არა აქეს ტყეია-წამალი, ეს იმიტომ რომ ფული შემოჰკლეშია. ხვალ რიტრაკეზე უნდა საჩქაროთ ქარავანი გაგზავნეო, რომელიც ყარსის ფაშას მიუტანს ათას ქისას ოქროთი.

— ათასი ქისა კი მაქეს, თქეენო უდიდებულესობაკ, მაგრამ ფული სად ეიშო	e მისი გასაყენი.

—ეგ ჩემი საქმე არი არი, მაშ რის დიდი ეეზირი ხარ, თუ მაგასაც მე მეკითხები—უთხრა სულიმამა.—მოთმხოეე ჩემ ხაზინადარს ბერძენს, თუ არ გინდა, რომ თხოეო. ინ სპარსელ ხაზინადარს, რომელმაც ამას წინათ მასესახა ათასი ოქრო.

—იყოს ნება თქეენი, დიდებულო ფაშეეე

სულ პირთ, რომელთაც სურვილი აქვთ მიიღონ მონაწილეობა ქუთაისის შუდმივ ქართულ დასში.

განცხადება შეუძლიანთ შემოატანონ კოსტანტინე დიმიტრის ძე ბაქრაძის სახელზე, ქ. ქუთაისში.

(3—3).

ᲞᲐᲜᲪᲔᲠᲘ ᲓᲐ ᲒᲚᲣᲮᲝᲕᲡᲙᲘ

თბილისში

ᲡᲐᲡᲐᲮᲚᲘᲡ (Дворцовая) ᲥᲣᲩᲐᲨᲘ, ᲐᲮᲚᲐ ᲡᲐᲮᲚᲘ ᲡᲐᲠᲐᲯᲔᲕᲘᲡᲐ, ᲔᲑᲝᲜᲘ,

ᲐᲮᲚᲔᲑᲘᲗ ᲒᲐᲮᲡᲜᲘᲚᲘ

ᲯᲐᲑᲠᲘᲙᲘᲡ ᲡᲐᲬᲧᲝᲑᲘ

გაუმჯობესებული

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝ ᲛᲐᲡᲢᲘᲜᲒᲘᲡ ᲜᲐᲛᲓᲕᲘᲚᲘ

ᲨᲘᲜᲒᲔᲠ-ᲜᲐᲣᲛᲐᲜᲘᲡᲐ

და სხვა ცრობილი და საუკეთესო სისტემისა აგრეთვე პირველი ხარისხის კელოსიანელი

შედგმ ᲛᲝᲐᲛᲖᲐᲒᲐ დიდი ასორჩეი (большой выборъ) ᲡᲐ ᲙᲐᲠᲒᲘ ᲛᲐᲜᲘᲜᲒᲘᲡᲐᲡ, ᲓᲘᲐᲚᲔᲥᲢᲘ ᲡᲝᲮᲣᲚᲘᲡ ᲡᲘᲡᲮᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐ ᲨᲣᲠᲓᲣᲚᲘ ᲡᲞᲔᲪᲘᲐᲚᲣᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ.

ᲗᲔᲗᲠᲘᲡᲤᲔᲠᲘᲡ ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡᲗᲕᲘᲡ,

ᲡᲐᲛᲙᲔᲠᲐᲚᲝ ᲡᲘᲡᲮᲚᲘᲡ,

ᲬᲐᲓᲒᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ

ცხენის ეარაღის საკერავისათვის, მექუდისა და სხვადასხვა სამუშაოსი.

ᲤᲐᲡᲘ ᲤᲐᲑᲠᲘᲙᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ

ხეა ქალაქებიდან თხოვნა დაუყოვნებლივ დაკმაყოფილებული იქნება.

(25—1)

ᲙᲔᲠᲫᲝ ᲡᲐᲐᲗᲘᲐᲜᲝᲑᲘᲡ ᲐᲛᲑᲣᲚᲐᲢᲝᲠᲘᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲔᲫᲘᲗ, Ს. Გ. ᲗᲝᲛᲐᲨᲕᲘᲚᲘᲡ, Ქ. ᲥᲣᲗᲐᲘᲡᲨᲘ.

საავთომყოფოში დღის ოცდა თორმეტი საწოლი ხირურგიული, გინეკოლოგიური შინაგან სენით და თვალებით ავთომყოფთათვის. მუშუკებანი და გადამდები სენით ავთომყოფნი არ მიიღებიან. მოსახერელე ავთომყოფნი მიიღებიან ყოველ დღე 11 საათიდან შუადღის 3 საათამდე.

შინაგან და ნერვებით ავთომყოფებს მიიღებს: ექ. ს. Გ. ᲗᲝᲛᲐᲨᲕᲘᲚᲘ.

ხირურგიულ შარდით და ათამშვიდით ექ. Ა. ᲒᲠᲘᲓᲒᲕᲘᲚᲐᲫᲔ.

დედაკაცურ ავთომყოფთ და საპენიოს — ექიმი — ექიმი, Ძ. ᲨᲕ. ᲙᲘᲠᲘᲜᲘ.

თვალებით ავთომყოფებს ექიმი ი. Კ. ᲯᲘᲠᲨᲐᲕᲚᲘᲫᲔ.

რიგი დარიგების ფასი 50 კ., კონსილიუმის ფასი 3 მ. დღე და ღამის ქირა საავთომყოფოში სრული ხარჯით და ექიმობითი 2—3 მანეთამდე, აპერაციის ფასი ცარიგებაზეა.

საავთომყოფოს დირექტორი ს. Გ. ᲗᲝᲛᲐᲨᲕᲘᲚᲘ.

(10—4)

ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲗᲔᲐᲢᲠᲘ

თბილისსა, 30 ოქტომბერს 1896 წ.

ქართული დრამატიული საზოგადოების დასისაგან კაბუანი (ეკატერინეს), აკაკი ᲬᲘᲪᲘᲐᲜᲝᲕᲘᲡ, ᲐᲑᲐᲛᲔᲚᲘᲡ და ᲛᲔᲠᲘᲜᲝᲕᲘᲡ ᲛᲔᲠᲘᲜᲝᲕᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ წარმოდგენილი იქნება.

I

ᲝᲠ ᲪᲔᲪᲮᲚᲘ-ᲨᲣᲐ

დრ. 3 მოქ. ᲒᲘᲠᲐᲠᲓᲔᲚᲘᲡᲐ.

II

ᲛᲔ ᲛᲘᲜᲓᲐ ᲙᲜᲔᲘᲜᲐ ᲒᲐᲕᲮᲓᲝ

კომ. 2 მოქ. ᲐᲜᲢᲝᲜᲝᲕᲘᲡᲐ.

მონაწილეობას მიიღებენ: კაბუანი-ეკატერინეს, აკაკი ᲬᲘᲪᲘᲐᲜᲝᲕᲘᲡ, ᲮᲔᲠᲔᲚᲘᲫᲔᲜᲘᲡ, ᲒᲐᲛᲔᲚᲘᲫᲘᲡᲐ; ᲐᲑᲐᲛᲔᲚᲘᲫᲔ, ᲘᲝᲡᲔᲤᲘᲜᲘ, ᲛᲐᲠᲯᲐᲜᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲒᲐᲛᲔᲚᲘᲫᲔ, ᲗᲐᲛᲐᲠᲘᲜᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲙᲐᲠᲔᲚᲘᲫᲔ, ᲐᲯᲐᲛᲘᲫᲔ, ᲙᲐᲠᲔᲚᲘᲫᲔ, ᲡᲐᲤᲐᲠᲝᲕᲘ, ᲗᲐᲛᲐᲠᲘᲜᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲒᲐᲠᲐᲛᲘᲫᲔ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲐ

ᲐᲓᲒᲘᲚᲔᲑᲘᲡ ᲤᲐᲡᲘ ᲩᲐᲒᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲘᲡᲐ

ᲓᲐᲡᲐᲬᲧᲘᲡᲘ 8 ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ

რეპერტორი, Გ. ᲯᲐᲛᲘᲚᲘᲡᲨᲕᲘᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ.

ადმინისტრატორი Გ. ᲗᲐᲗᲐᲠᲘᲨᲕᲘᲚᲘ.

ᲡᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲡᲣᲞᲣᲜᲔᲚᲘ ᲑᲐᲠᲘ

Ი. ᲞᲘᲩᲮᲔᲚᲘᲡᲐ

(ᲗᲕᲗᲘᲡᲗᲕᲘ)

ᲒᲐᲛᲐᲠᲗᲣᲚᲘᲐ ᲔᲠᲗᲘᲐᲜᲘ ᲛᲔᲠᲔᲒᲘᲡ ᲡᲐᲡᲚᲨᲘ ᲓᲐᲓᲒᲐᲜᲘᲡ ᲥᲣᲩᲐᲖᲔ.

ᲡᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲔᲚᲘ ᲐᲛᲑᲝᲑᲡᲘᲗ ᲧᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲛᲘᲡᲐᲛᲑᲝᲑᲓᲔᲑᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲞᲘᲠᲔᲚᲘ ᲙᲚᲐᲡᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, ᲡᲐ ᲧᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡ ᲑᲐᲚᲘ ᲛᲘᲜᲓᲘᲡ ᲐᲠᲬᲐᲠᲗᲝᲡ ᲧᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡ 5—7 ᲬᲚ. ᲡᲐᲛᲨᲝᲑᲚᲝ ᲔᲠᲗᲘᲡ ᲤᲘᲠᲗᲐᲜᲘᲡ ᲡᲘᲡᲢᲔᲛᲘᲗ.

ᲡᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲡ ᲧᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡ ᲛᲘᲘᲦᲔᲑᲘᲐᲜ 3-ᲠᲘᲔᲚ ᲡᲔᲥᲢᲔᲛᲑᲠᲘᲓᲐᲜ ᲞᲘᲠᲔᲚᲘ ᲝᲥᲢᲝᲛᲑᲠᲘᲡᲐᲛᲓᲔ, ᲓᲦᲔᲡ ᲡᲐᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡ ᲧᲝᲕᲔᲚᲘ ᲓᲦᲔ ᲛᲘᲓᲘᲡ ᲐᲠᲬᲐᲠᲗᲝᲡ ᲧᲛᲬᲘᲤᲝᲠᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲛᲐᲒᲐᲖᲘᲜᲘᲡ ᲛᲐᲒᲐᲖᲘᲜᲐᲨᲘ, ᲗᲔᲗᲠᲘᲡ ᲒᲐᲓᲐᲡᲐᲮᲐᲓᲐᲠᲘ ᲐᲠᲘᲡ ᲛᲘᲦᲔᲑᲣᲚᲘ ᲡᲐᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲑᲔᲚᲘᲡ ᲓᲦᲔᲑᲘᲡᲨᲘ 10 ᲛᲐᲜ. ᲓᲐ ᲧᲐᲓᲘᲡᲬᲘᲠᲝᲜᲘ ᲑᲐᲠᲘᲨᲘ 5 ᲛᲐᲜ.

(4—4)

Доз. ценз. Тифлисъ, 26 Октября 1896 г. Тип. М. Л. Ротинціанца — სტამბა, Ძ. ᲓᲔ. ᲠᲝᲢᲘᲜᲪᲘᲐᲜᲪᲘᲡᲐ ᲓᲐᲛ. ᲣᲠ. ᲜᲝ. 141